

WUC

gener-febrer 82

n.º 701

125 pts.

PSICOANÀLISI DE LA FESTA DE SANT ANTONI

Rubén, Azorín, Unamuno a Mallorca

**“la Caixa”
Cada dia
més
a prop.**

**Més de 600
oficines unides
per teleprocés
al vostre servei.**

**CAIXA DE PENSIONS
“la Caixa”**

LLUC

GENER-FEBRER 82
N.º 701

1

LLUC

Revista bimestral
Any LXII

Direcció:
PP. Missioners dels Sagrats Cors
Monestir de la Real
Ciutat de Mallorca

Informació i correspondència:
Apartat de Correus n.º 619
Telèfon: 22 32 99
Palma

Director:
Bartomeu Suau Tugores

Conseller-Delegat:
Manuel Soler i Palà

Caps de Redacció:
Josep M. Llompарт i
Pere Llabrés i Martorell

Subscripció: 600 ptes. anuals
Estranger: 650 ptes. anuals
Preu de l'exemplar: 125 ptes.

Els articles publicats en aquesta revista expressen únicament l'opinió dels seus autors.

Imprimeix:

 taller gràfic ramon
Balmes, 39 - Tel. 25 44 32
Palma

Dipòsit legal: P.M. 276-1958
I.S.S.N.: 0211-092X

Fotografia de la portada: Jaume Sureda

sumari

Pàg.

- 2 **EDITORIAL: A la fi, un desvetlament.**
- 3 Gabriel Genovart i Servera presenta un article, prou interessant i documentat: **Psicoanàlisi de la festa de Sant Antoni**, una festa d'hivern que cada any, als nostres pobles, reviu tradicions que enfonsen les seves arrels en un passat remotíssim i en l'ànima col·lectiva popular.
- 7 **Rubén, Azorín i Unamuno**, tres escriptors que romangueren a **Mallorca** en estades més o menys llargues i que deixaren l'empremta de la nostra terra a les seves obres. Manuela Alcover us en descriu l'abast i les característiques.
- 10 Dia 31 de desembre passat, el P. Josep Amengual i Batle predicà a la Seu de Mallorca el tradicional «sermó de la Conquesta»: però el to d'aquesta **Homilia del 31 de desembre** defugí els tòpics d'una tradició mal entesa, i es decantà per una visió cristiana i actualitzada alhora del fet que repastà el nostre poble.
- 13 Francesc de Borja Moll recorda el seu amic de cor i de treballs, **Manuel Sanchis Guarnier**, traspasat poc abans de Nadal del 1981: la desaparició del lingüista i historiador valencià vertaderament és **una gran pèrdua**, que lamentam tots els qui parlem una mateixa llengua, que ell tant enaltí amb la seva activitat i mestratge.
- 14 Miquel Deyà i Palerm, tan conegut per la seva tasca educativa, ens presenta una experiència de teatre a l'escola: **Una idea més per fer teatre de títeres.**
- 16 **Notes per a una història total de Mallorca**, per Antoni Quintana.
- 18 **Ariany, esbós prehistòric**: assaig prou interessant sobre la cova de Sa Canova, per Antoni Salom.
- 21 A la ciutat de Mallorca, els dies 26-29 de gener proppassat es reté un merescut **homenatge a Francesc de B. Moll**, l'home que tant ha significat en la cultura del nostre segle a les Illes i als altres Països Catalans.
- 22 **El coneixement del medi i les seves possibilitats educatives.** Descripció d'una experiència a Lluc, feta per un grup de professors i alumnes de l'Escola Normal de Ciutat.
- 24 **L'Ansietat: curs de psicopatologia**, organitzat per l'Obra Cultural de la Caixa de Pensions, una iniciativa ben aprofitable per a tots aquells que estan compromesos en la tasca d'educadors.
- 26 Aina Seguí i Llobera exposa què ha de ser, quins serveis ha de prestar **la Biblioteca: instrument i àmbit didàctic.**
- 29 **Mallorca davant el centralisme (1868-1910)**, recensió d'una obra de Bel Peñarubia i Marquès, per Damià Pons i Pons.
- 30 Antoni Quintana presenta la **Biblioteca «Joan Miró»** de l'Obra Cultural Balear. Comença també en aquest número de **LLUC** la relació de les obres que s'hi conserven; també es fa la recensió de l'obra: «Nova aportació al coneixement de les plantes d'Eivissa i Formentera», de C. Guerau d'Arellano i N. Torres, per J. A. Alcover.

UNIVERSITAT DE LES ILLES BALEARS

5106526693

A la fi, un desvetlament

editorial

Als darrers Editorials, hem demostrat la nostra preocupació, i fins i tot el pessimisme, davant el futur de la nostra comunitat. Massa sovint hem hagut d'usar el terme «desencís», que ha presidit en certa manera el pensament d'aquests darrers anys.

Avui voldríem posar de relleu uns indicis de recobriment de les il·lusions col·lectives que, si bé no ens permeten treure encara unes conclusions que serien precipitades ni abandonar-nos a un optimisme que seria prematur, són detectables a través d'uns quants fets que s'han produït aquests dies.

En aquest sentit, no hi ha dubte que són ben esperançadors els resultats de l'homenatge a Francesc de Borja Moll, en què ha resplendit un autèntic fervor i una participació que podem qualificar de massiva i entusiasta. Uns indicis semblants podem detectar a altres actes que s'han celebrat fa uns dies i que, fa només un any, haurien aplegat les dotze persones de sempre. Posam per exemple el curs sobre la situació de la cultura a Mallorca, organitzat per OBRA CULTURAL BALEAR, que ha conseguit omplir amb escreix la sala d'actes de l'Estudi General Lul·lià i on cal constatar una presència majoritàriament jove.

Certament una de les causes d'aquest desvetlament, pletòric d'esperances, és la implantació a Ciutat dels estudis universitaris, ja que bona part dels departaments afavoreixen i encoratgen el coneixement ver i autèntic de les nostres arrels

com a poble, del nostre tarannà, del conreu, en fi, de tota la cultura nostrada, amb anàlisis rigoroses, amb efectes que ja comencen a demostrar el seu fruit.

«Any nou, vida nova», solien augurar per Cap d'any els nostres padrins. **LLUC** en aquest primer número de 1982 vol fer, ben de cor, el mateix auguri ancestral: des de la fredor de l'hivern, volem guaitar a la primavera que ja és a les portes del nostre poble. Sempre des d'aquí hem encoratjat el desvetlament del nostre poble, en tots els aspectes i indrets. No ens volem jamai capficar en pessimismes. Si tinguéssim aquesta temptació, les darreres proves que hem començat ens en podrien desferrar, per benaurança nostra.

Adhuc podem celebrar que les ventades folles als diaris de les cartes fora seny, que havíem de blasmar al darrer número del 81, han amainat. Sí que encara hem de llegir —o millor passar per alt— qualche bataionada de mal gust, però una alerta ben pegada, unes respostes rigoroses i contundents, sense cap més escapatòria que la caparrudesa ignorant, han fet callar qui res no sap i vol plantar càtedra on hauria de ser un simple analfabet que només pot pretendre estudiar la primera lliçó.

Benhaja el punt ja ben encetat de la plena reivindicació cultural, i que no s'aturi per res la seva empenta, per al bé integral del nostre poble.

Gabriel Genovart Servera

Psicoanàlisi de la festa de Sant Antoni

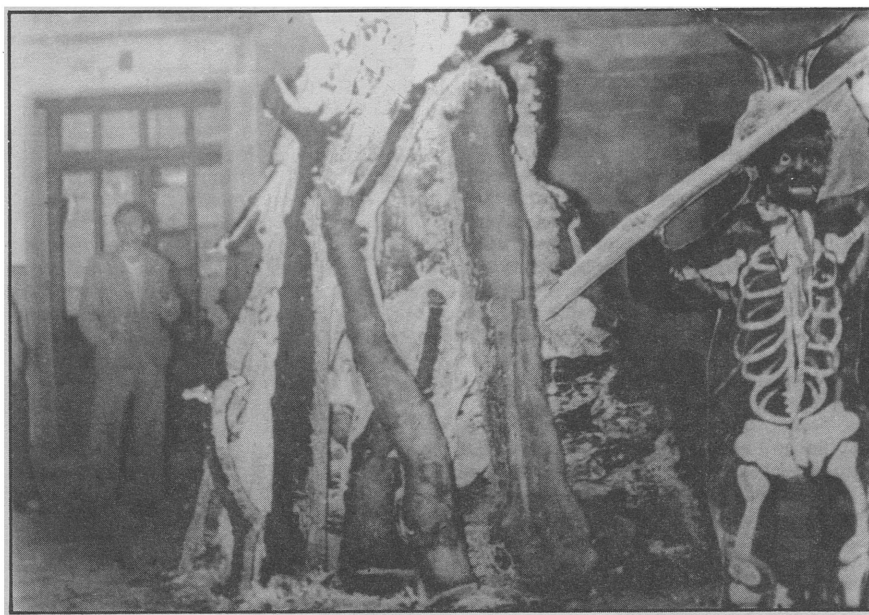
I. LA NIT DELS FOGUERONS

Quan s'acosta el dissabte de Sant Antoni, alguns pobles de la nostra illa —i principalment a Artà, que és el lloc a on aquesta celebració, amb els seus *dimonis*, els *foguerons*, la *covalcada*, l'*argument*, l'*acompanyada* ..., conserva, sens dubte, una major autenticitat i saba folklòrica— es disposen a celebrar col·lectivament la seva nit bruixa.

Cada any, quan les gents d'aquest lloc es reuneixen entorn dels *foguerons*, reviu un vellíssim i enigmàtic ritual que enfonya les seves arrels dins les tenebres de la història, i sembla com si un fragment perdut de la vida de l'home damunt la terra emergís dins el present, com si un àle d'humanitat primitiva i salvatge, recorrent els segles, arribàs encara fins a nosaltres des de l'obscur fons del temps.

Es dona a Artà el fet curiós, entre pintoresc i simpàtic, que fins i tot persones molt respectables i circumspectes —persones que al llarg de tot l'any mantenen públicament una positura de perfecta honorabilitat— oblidin, per aquesta nit, la seva habitual seriositat i compostura i, deixant de banda els encorsetaments, participen, sense inhibicions, en la bullositat plebea de la festa, cantant i bevent —i ballant, si importa— a la vora del fogueró.

És que la nit dels *foguerons* sembla portar en si, com una fresca brisa de naturalesa, un reconfortant missatge de saludable primitivisme. Gairebé podríem dir que és una nit encantada i quasi onírica en la qual una intensa crida dels ancestres aconseguix arribar fins a l'home d'avui, per ressonar, numínica i misteriosa, molt en el profund del seu esperit. A la nit dels foguerons, el folklore assoleix algunes de les funcions que li són més capitals: posar-nos en contacte amb les dimensions més ocultes de nosaltres mateixos, remuntar-nos a les fonts tel·lúriques de l'existir, ésser el ressò de l'ancestre i de l'avior i transmetre'ns els impulsos espontanis i més primaris de l'inconscient, tot plegat a través d'unes imatges carregades sempre de significació simbòlica profunda. L'exercici de la raó i la civilització tècnica, amb totes les conquestes que han comportat, han tingut la contrapartida d'allunyar l'home de totes aquestes arrels, i l'esser humà ha perdut —com diu Jung— «l'emotiva identitat inconscient que el lligava amb la naturalesa i els seus

Dissabte de S. Antoni: ritual vellíssim arrelat en les tenebres de la història
(Foto Pere Sancho)

fenòmens» (1); uns fenòmens que s'han vist així progressivament despulats de totes les connotacions simbòliques de què estaven investits: «El tro ja no és —es lamenta Jung— la veu d'un déu encolerit, ni el llamp el seu projectil venjador, ni l'arbre el principi vital de l'home, ni tampoc la gruta de la muntanya l'amagatall d'un gran dimoni. Ja no es senten veus sortides de les pedres, les plantes i els animals, ni l'home parla amb elles creient que el poden escoltar. El seu contacte amb la naturalesa ha desaparegut i, amb ell, la profunda força emotiva que proporcionaven aquestes relacions simbòliques» (2).

Vivint el folklore, en qualsevol de les seves manifestacions més autèntiques i genuïnes, l'home té l'ocasió de recobrar —en part, almenys— aquest univers *D'emotives* —i poètiques— *identitats inconscients*; i aquest fet és saludable en la mesura en què obra a manera de compensació, en la mesura en què proporciona un cert equilibri i complement. Una rondalla, per exemple, ens retorna a l'univers de les profundes forces emotives de la rela-

ció simbòlica amb l'element natural, ens restitueix al temps primordial en que «les pedres parlaven i els animals també», de la mateixa manera que una festa popular, com la de Sant Antoni, ens retorna a les arrels originàries i ens fa recobrar la primigènia sacralitat del foc. Dins el folklore es manifesta aquest repertori d'*imatges arquetípiques* que constitueixen el patrimoni de símbols de la humanitat passada i present; imatges que continuen habitant l'*inconscient col·lectiu* dels pobles, el qual, en definitiva, continua essent altament «prehistòric». Val dir que les imatges de la festa de Sant Antoni —el foc, els *dimonis*...— emergeixen, com les imatges dels somnis, tant de les boires abissals de la prehistòria com de les bromoses regions del nostre subconscient més profund. Tradicionalment, les dates solsticials —la nit de Sant Joan, la nit de Sant

(1) JUNG, C. G.: «*El hombre y sus símbolos*». Ed. Aguilar, Madrid, 1969; pàg. 95.

(2) *Ibidem*.

Silvestre i, a Mallorca, la nit de Sant Antoni— han semblat detentar molt singularment, aquesta espècie d'aura numínica que obre les comportes del present als abismes de l'arcaic i propicia l'emergència dels ancestres. Ocupar-se de les humils escenes d'una festa popular podria parèixer intranscendent si no fos perquè en elles hi batega, més enllà de la seva aparent banalitat, una significació simbòlica formidable que evoca els eters universos mítics de l'esser humà; perquè tals manifestacions, al cap i a la fi, pertanyen a aquella categoria de fets en els quals es perceben—segons expressió de Jung— «les remors de les selves de l'inconscient». No és estrany, doncs, que celebracions com la que ens ocupa mantinguin, lluny de mancabar, una gran vitalitat: són les festes de l'home primitiu que habita a dins nosaltres; d'aquest home primari, gairebé irreductible, que en el fons de l'inconscient som encara tots els humans. En veritat, té tota la raó el nostre eminent folklorista Pare Ginard Bauçà quan afirma: «El folklore constitueix dins la, diguem-ne, geologia humana, un dels sediments o capes més entranyables i primitives de la humanitat. (...) Els qui hi hem posades les mans sabem que té tota la immensa profunditat i complexitat de l'ànima mil·lenària de les multituds, que és la història completa del poble i que, si tiram del folklore, ve, en arrel, tota la humanitat, des dels temps més tenebrosos a l'hora actual» (3).

II. EL VELL RITUAL DEL FOC

La nostra festa de Sant Antoni té, sens dubte, els seus antecedents en les primitives cerimònies ígniques del solstici d'hivern, els vestigis de les quals, en tot l'hemisferi septentrional, estudià extensament i magistralment el gran folkloròleg Sir James G. Frazer. D'aquests cultes solsticials, Frazer destacà el caràcter de rituals purificadors i propiciatoris destinats a:

1.er assegurar màgicament la provisió de llum solar i la victòria d'aquesta sobre les tenebres de l'hivern, en el moment precis en què els dies comencen a créixer i el sol guanya uns instants a les ombres de la nit;

2.^{on} afavorir la fertilitat de les terres i la salut i fecunditat d'homes i de bestiar (el triomf, en suma, de la vida sobre la malaltia, l'esterilitat i la mort) (4).

Mircea Eliade, el prestigiós mitòleg i historiador de les religions romanès, ha considerat les festes de principis d'any nou com a, fonamentalment, cerimònies de regeneració i restauració, i ha estudiat les seves connexions amb les més belles i primitives cosmogonies i amb les mítiques creences sobre l'etern retorn (5). Assenyala Eliade, en els seus estudis, els principals components rituals que estructuraren entorn del foc de solstici—com a element, per dir-ho així, protagonista i central— litúrgies prou complexes i certament fascinants. Alguns d'aquests com-

ponents els podem trobar encara, a manera de vaga reminiscència, en la nostra festa. Així, pareix probable, per exemple, que l'inveterat costum dels nostres *dimonis* locals de perseguir i importar amb la «canya-fel·la» les jovenetes sigui encara una pàlida ressonància de la ritual persecució (i, sovint, violació) de les donzelles que, en una època ja ben remota, constituï un ingredient bàsic del cerimonial, doncs es creia que els excessos sexuals exercien una beneficiosa influència màgica sobre la futura collita (6). Igualment podem encara avui percebre, en el to de la festa, un deix orgiàstic, que, si en els nostres dies no arriba més enllà del cant bullangós i d'un sanítos empinar el colze, degué constituir, en altre temps, una autèntica i desenfrenada orgia. Tengui's en compte que celebracions populars com la nostra de Sant Antoni o com les *fogueres de Sant Joan*, encara que assimilades (i desfigurades) pel cristianisme, enfonsen l'arrel en estadij culturalj arcaicj molt anteriorj a Crist. L'antecedent mateix dels *dimonis*, investits amb els atributs de l'abundància i la fertilitat (les banyes i la «canya fel·la»), l'hem de cercar en la figura dels *xamans* o bruixots de les comunitats primitives, encarregats d'oficiar, amb danses i exorcismes, la part més important del ritual. En el gest del Sant Anacoreta que tracta d'allunyar els dimonis amb el signe de la creu, hi podem endevinar l'intent de la jove Església tractant de conjurar, amb el nou signe, els

PRESENTA LES SEVES NOVETATS:

Pere Capellà. SA MADONA DU ES MANEIG. Les Illes d'Or, n.º 131.

HISTÒRIA DE MALLORCA. Volum I. Col·lecció «Els treballs i els dies», n.º 20.

Albert Pérez Baró. D'AQUELL TEMPS, D'AQUEST PAÍS. Biblioteca Raixa, n.º 125.

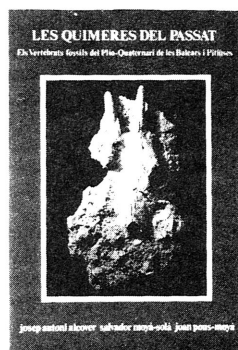
Joaquim Soler. LA PROVA DEL MIRALL.

Llorenç Riber. POESIES. Edició d'homenatge en el centenari del naixement de l'autor.

Gabriel Janer Manila. LA PRINCESA EMBRUIXADA.

Llorenç Moyà i Gilibert. HISPANIA CITERIOR. Col·lecció Balenguera, n.º 28.

Josep A. Alcover, Salvador Moyà-Solà i Joan Pons-Moyà. LES QUIMERES DEL PASSAT. Els Vertebrats fòssils del Plio-Quaternari de les Balears i Pitiüses. Monografies Científiques, n.º 1.

REEDICIONS

Joan Mayol. ELS AUCELLS DE LES BALEARS. 2.ª edició revisada. Manuals d'Introducció a la Naturalesa, n.º 2.

Pere Morey. RONDALLES PELS QUI LES SABEN TOTES. Illes d'Or, n.º 122-123.

EN DISTRIBUCIÓ:

Francesc Bonafè. VOLS D'ORENETES. Obra literària de l'autor de LA FLORA DE MALLORCA.

Torre de l'Amor, 4 - Palma

El dimoni gros d'Artà, brandant la canya-fel·la
(Foto Pere Sancho)

vells cultes pagans i els seus sacerdots, que, degradats a la condició de «*dimonis*», passaren a convertir-se en habitants de l'infern.

Essent els ritus de solstici cerimònies propiciatòries de la fecunditat, no és estrany que en ells destaquí especialment la presència d'elements eròtics. Bastants d'autors —principalment els psicoanalistes— han posat de manifest l'accentuat simbolisme sexual que envoltà les festivitats ígniques, i que encara avui podem destriar més o menys camuflats per sota del seu contingut actual i malgrat els deterioraments i les desvirtuacions causades pel pas dels segles (7). Una de les constants d'aquells ritus fou, per exemple, l'abundància de cants que Bachelard qualifica de «licenciosos i obscens», als quals s'entregaven els participants amb verdadera follia (8). D'aquells cants atàvics, pareix constituir-ne una clara remi-

niscència, en la nostra actual festa de Sant Antoni, la circumstància de tots coneguda que un bon grapat de les cançons tradicionals de la data podrien esser catalogades entre aquelles de to més repujat del nostre cançoner popular.

Hi ha un altre component ritual de clares al·lusions eròtiques que s'ha conservat en diversos països on perduren celebracions folklòriques consemblants a la nostra, i que, en els pobles de Mallorca, continua mantenint el seu caràcter més primigeni. Es tracta del costum de *saltar sobre el foc*; acte que, es creia, comportava la consecució màgica de la fecunditat. Per aquesta raó, en alguns països, boten per damunt les flames les parelles de noucasats, o bé la casada més jove, o més aviat es fan desfilars sobre les cendres fumetjants de les fogueres les bèsties i els ramats (costum, aquest darrer, en el qual molt probablement troben el seu origen

la *covalcada* i la *acompanyada* que, a Artà, serveixen per cloure solemnement la festa de Sant Antoni) (9). En els pobles de Mallorca encara continuen efectuant aquesta cerimònia, de saltar sobre el foc, els *dimonis*; i ho fan provists del seu emblema més característic: la *canya-fel·la*, el simbolisme sexual de la mateixa, representatiu de l'òrgan procreador masculí —un penis gegantesc—, és, certament, indubtable (10).

Aquesta darrera dada permet remuntar-nos a l'exacte significat del ritu del *salt-sobre-la-foguera*. Si tenim en compte el procediment primitiu de l'encesa del foc, consistent en fer girar un bastó contra una peça de fusta horitzontal i dins un forat prèviament practicat en ella (ritual reservat, en les ocasions assenyalades, al gran *xaman*), ens adonarem que la cerimònia adquirida, per analogia evident, la significació simbòlica d'un acte sexual, d'una poderosa fecundació. El fet de botar després sobre les flames homes i dones (particularment les estèrils), o de fer desfilars sobre les cendres ardents els animals, no era sinó l'intent, perfectament viable dins la mentalitat màgica del primitiu, de beneficiar-se d'aquella fecundació provocada pel *xaman* o bruixot; fecundació que, per estar associada en els focs de solstici al sol renaixent, adquiria virtualitats còsmiques i era equivalent a una nova creació. Aquell «gran *xaman*» —diem-li així— fou el que avui és el nostre *dimoni gros*, i la *canya-fel·la* va esser el seu instrument simbòlic de procreació, el seu màxim atribut. Atributs i emblemes fàl·lics de descumunal tamany —sigui la *canya-fel·la* o altres objectes equivalents— els podem trobar dins quasi tots

(3) GINARD BAUÇA, R.: «*El cançoner popular de Mallorca*». Bibl. «Les illes d'or», núm. 76. Palma de Mallorca, 1960; pàgs. 15 i 16.

(4) FRAZER, J. G.: «*La rama dorada*». F. C. E. México, 1969; pàgs. 720 i següents.

(5) ELIADE, M.: «*Traité d'histoire des Religions*». Payot. París, 1970; pàgs. 334 i següents.

ELIADE, M.: «*El mito del eterno retorno*». Alianza/Emecé. Madrid, 1972; pàgs. 66 i següents.

(6) ELIADE, M.: «*El mito del eterno retorno*», pàg. 68.

(7) JUNG, C. G.: «*Símbolos de transformación*». Paidós. Buenos Aires, 1963; pàgs. 160 i següents.

BACHELARD, G.: «*Psicoanálisis del fuego*». Alianza Edit. Madrid, 1966; pàgs. 56-57.

ABRAHAM, K.: «*El sueño y el mito*. Estudios de psicoanálisis y psiquiatría». Ed. Hormé. Buenos Aires, 1961; pàgs. 146-198.

(8) BACHELARD, G.: Ob. cit., pàg. 62.

(9) Ibidem, pàg. 61.

(10) Sobre el simbolisme dels emblemes fàl·lics, veg. ROHEIM, G.: «*Magia y esquizofrenia*». Paidós. Buenos Aires, 1959; pàgs. 13-15. A primera vista, podria semblar que *canya-fel·la* deriva del mot llatí *phalus*; però no és així. Malgrat el seu evident simbolisme fàl·lic, el terme *fel·la*, *ferla* o *fel·lera* deriva del terme llatí *ferula* (aclaració que dec a una amable comunicació de D. Francesc de Borja Moll). Per altra banda, emperò, el mot *ferula* deriva del verb *fero*, entre les accepcions del qual hi trobam conceptes com *produir*, *engendrar*, *generar* i del que deriven paraules com *fèrtil*, *feraç*... Des d'aquestes accepcions, *canya-fel·la* podria significar *canya de la fertilitat* o de la *fecunditat*.

(11) Sobre la interpretació del mite de Prometeu, es pot veure l'assaig de Freud «*Sobre la conquesta del fuego*». Ob. completas. Tom. III. Bibl. Nueva, Madrid 1968; o, també, el més exhaustiu de Karl Abraham a «*Estudios de Psicoanálisis y Psiquiatría*», pàgs. 164 i ss.

els ritus més immemorials de fertilitat; i dins la mitologia grega, per exemple, podem reconèixer la nostra *canya-fel·la* en aquell bastó buit a l'interior del qual l'heroi Prometeu va amagar-hi, per portar-lo als homes per primer pic, el sagrat foc robat als déus, rebent, per tal delictes, el càstig terrible de l'Olimp (11).

Cal assenyalar també que, en els ritus solsticials, d'una manera o altra hi fa, gairebé sempre, acte de presència l'aigua. En la festa de Sant Antoni —recordem-ho— apareix a les *beneïdes*. El clar simbolisme d'aquest element, representatiu del principi *maternal-femení*, dóna virtualitat a la significació simbòlica de *renaixement, restauració i regeneració* de totes les coses que constitueixen l'entranxa mateixa del ritual.

L'arrelament que aquestes cerimònies varen tenir a l'antiguitat fou tan considerable, que l'Església, davant la impossibilitat de fer-les desaparèixer, va optar, hàbilment, per integrar-les, transmutant el seu sentit. Tracta així d'eclipar la celebració del solstici d'hivern amb la commemoració de la Nativitat de Jesucrist o bé posant-lo sota l'advocació de Sant Antoni Abat, de la mateixa manera que posà el solstici d'estiu sota l'advocació de Sant Joan Baptista. No fou, emperò, una comesa massa fàcil. Més aviat va esser un procés llarg i treballós, doncs, davant determinades situacions crítiques, fins i tot els propis ministres feien ressorgir els vells ritus pagans. Ens pot servir d'exemple el fragment que segueix, que està pres d'una crònica datada a l'any 1268:

«...l'any en què sobre els bestiaris de Laodònia s'estengué la pesta que es sol anomenar neumonia, alguns ramaders, monjos d'hàbit més que de sentiments, ensenyaven als ignorants del país que podrien salvar-se els animals *si es produïa foc fregant fustes i s'erigia una estàtua a Priap*. Així ho va fer un frare llec cistercenc, a Fenton, davant l'entrada del pati, *aspergint els animals amb aigua beneïda*, a la qual s'hi havien submergit prèviament els testicles d'un ca»... (12).

III. LES FESTES DEL DIMONI

Malgrat que el, diguem-ne, titular de la festa sigui el Sant Anacoreta, del que no hi ha dubte és que els antagonistes o oponents, els *dimonis*, li «roben», en bona part, el paper de protagonista. No ens pot estranyar que sigui així: els *dimonis*, com hem tingut ocasió de veure, són molt més antics que el Sant Ermità, el qual, devora aquells, no passa de ser una mena de «parvenu». Està ben clar que, en un principi, varen esser els *dimonis*; Sant Antoni arribà molt més tard. I si ja per una banda la figura d'aquells antiquíssims ministres del foc estava carregada de significat simbòlic, no és menys cert que el seu simbolisme es veuria per altra part enriquit, en el transcurs dels segles, per tot el que la figura del *dimoni*, com a tal dimoni, ha vingut representant en el si de la cultura cristiana occidental.

A nivell de psicologia profunda, la figura del dimoni —del dimoni del cristianisme, per entendre'ns— no és, com diu Graf, «una figura expulsada del cel, sinó

sorgida de les profunditats de l'ànima humana» (13), i el seu origen, segons Pfister, arrela en els temors experimentats per l'individu en el transcurs de la seva infantesa (14). «El dimoni —diu Ernest Jones— no és una creació del cel, sinó de la nostra pròpia ment» (15); «no és altra cosa —escriu Freud— que la personificació de la vida instintiva inconscient i reprimida» (16). Aquestes asseveracions dels psicoanalistes ens vénen a mostrar fins a quin punt l'assimilació d'aquells bruixots del ritual ignic a la condició de *dimonis* havia resultat plenament afortunada: aquells fàl·lics ministres del ritu pagà, priàpics sacerdots de l'orgia i la disbauxa, representaven tot l'instintiu i primari que el *nou orde* del cristianisme passava a convertir en «reprimint», representaven tot allò que passaria a relegar-se al món subterrani de l'*infern*, es a dir a les profunditats de l'inconscient.

A més de tota aquesta significació plena d'ancestralitat que rebia dels vells genis del paganism (a l'ensem que també rebia d'ells els atributs morfològics que li serien més característics: la cua, les banyes, les ales de rat penat, les potes de boc, el «phalus», la barba rogenca ...), la figura del *dimoni*, convertida ara en geni del mal, serviria perquè es projectassin o externalitzassin en ella els impulsos més reprobables i les passions més inconfessables de l'esser humà. Aquesta circumstància es faria ben patent en tot el folklore relacionat amb el dimoni: les supersticions, les llegendes, les contarelles, els relats hagiogràfics i les rondalles, a les quals, per exemple, el podem trobar, sovint, apareixent com a pare possessiu i més o menys veladament incestuos («*Na Blancaflor*», «*N'Elieoneta*») o com a còmplice d'un pare clarament incestuos («*N'Espirafocs*»).

En el folklore, endemés, es parlaria sempre d'un *dimoni gros*... Pot haver-hi una caterva de dimoniets i de dimonions, però sempre queda clar que hi ha un *dimoni gros* que és, diguem, el dimoni per antonomàsia. Com ocorre per exemple a les festes de Sant Antoni, a les quals el grup de dimonis pot esser, segons els pobles, més o menys nombrós, però no hi manca mai «*es dimoni gros*», una espècie de gran dimoni pare... «La creença en el Diable —escriu Jones— representa, principalment, la exteriorització de dos conjunts de desigs reprimits: a) el desig d'imitar certes coses que són atribuït del pare, i b) el desig de desafiar-lo» (17). En l'origen de la creença en el Dimoni sembla que s'hi troba, doncs, una alternància d'emulació i hostilitat en relació al pare que pot constituir la clau d'aquesta dialèctica *dimoni gros / dimonis petits* que sembla esser una constant dins el folklore.

¿Representa aquest folklòric *dimoni gros*, com un «remenant arcaic», el pare primordial de l'horda freudiana? En veritat que contemplant com, la nit del disabte de Sant Antoni, pels nostres pobles, el dimoni principal encén, a la sortida de Completes, el *fogueró* major, envoltat per tota la cohort de dimonis petits, sembla com si aquella horda primigènia, imagi-

nada per Freud, hagués emergit de les profunditats del temps; aquella horda comandada per un mascle dominant, fàl·licament prepotent, posseïdor de tots els privilegis i superior a tots els altres.

Certament que la hipòtesi freudiana, basada en unes teories antropològiques que ja estaven totalment en crisi quan va esser formulada, no conté, al contrari del que creia el fundador del psicoanàlisi, cap **veritat històrica**. Però sí conté, en canvi, una **veritat psicològica**: l'horda *primitiva*, en els termes en què Freud la concebé, probablement no va existir mai; però la imatge d'un pare primordial representatiu de tota la força procreadora, la figura d'un esser investit dels màxims atributs sexuals i detentor de tota la primarietat dionisiaca prèvia a qualsevol ordenament cultural, és una imatge universal i col·lectiva, és l'expressió, com diria Jung, d'un *arquetipus de l'inconscient col·lectiu*; un *arquetipus* que segueix habitant les profunditats anímiques de l'home modern com va habitar les de l'home ancestral i que es fa present avui com a *dimoni* de la mateixa manera que, a un temps remot, aparegué com a *gran bruix*.

De qualque manera el nostre *dimoni gros* de la festa de Sant Antoni és la plasmaria d'aquesta imatge arquetípica que habita les profunditats insondables de l'*inconscient col·lectiu* i que, un cop a l'any, ens agrada d'amollar i deixar anar a lloure. En el que aixeiix dimoni significa s'hi amaga el sentit més atàvic i profund de la festa.

¿Quin és aquest sentit? ¿Quin és el sentit ocult del vell ritual del foc? ¿Quines són les secretes motivacions que ens impulsen a celebrar-lo cada any com els nostres avantpassats de la història més llunyana?

Karl Abraham, un dels més significats deixebles de Freud, després d'analitzar detingudament el cicle mític de Prometeu (i, entorn d'ell, els principals mites i rituals del foc), arriba a la conclusió que el seu significat profund, inconscient, radica en «**l'expressió d'un complex de grandesa sexual pel qual l'home identifica la seva potència procreadora amb la capacitat d'encendre el foc; una apoteosi, en suma, dels poders procreatius; una exaltació de la masculinitat**» (18).

Amb tota probabilitat, aquesta significació ancestral i primària continua informant subterràniament una part considerable de la nostra festa. Festa del foc, de *dimonis* i de *canyes fel·les*.

G. GENOVART SERVERA

(12) Citada per JUNG a «*Símbolos de transformación*», pàg. 162.

(13) Cit. per Ernest JONES a «*La pesadilla*». Paidós. Buenos Aires, 1967; pàg. 157.

(14) *Ibidem*, pàg. 158.

(15) *Ibidem*, pàg. 157.

(16) *Ibidem*.

(17) *Ibidem*.

(18) ABRAHAM, K.: Ob. cit., pàg. 187.

Rubén, Azorín, Unamuno a Mallorca

per Manuela Alcover

Al començament del segle varen visitar Mallorca tres personatges força diferents: Rubén Darío, Azorín, Unamuno. Es a dir, l'exuberant capdavanter del Modernisme hispano-americà i els més depurats representants de la generació del 98. La seva estada va signada pel temperament de cadascú. La d'Azorín va esser discreta. Rubén, en canvi, va portar amb ell l'escàndol. Unamuno la polèmica.

Rubén va venir dues vegades a l'illa. El 1906 i el 1911. La seva estada fou turbulenta. De les gateres passa a la rauxa de misticisme, arribant a desfressar-se amb l'hàbit de la Cartoixa portat de Chamonix! Havia vingut a l'illa incitat pels elogis de Rusiñol (1). Va esser hoste de Joan Sureda i de Pilar Montaner (que amb gran i senyorial paciència varen suportar totes les seves excentricitats). A la pintura de Pilar li va dedicar un dels seus poemes, aquell que comença dient: «Los olivos que pinta tu Pilar son ciertos..»

Va esser visitat per Alcover, per Estelrich. A part de Valldemossa, on parava, va visitar altres punts de la geografia illenca, com per exemple, la badia de Pollença.

Azorín s'allotjà al Gran Hotel, a Ciutat, i, a Valldemossa, amb els Sureda. Va visitar Miramar. Es va relacionar amb els Maura, amb Joan Alcover, amb Gabriel Alomar, amb Joan Torrandell. Tot un programa cultural i plaent (2).

Quan Unamuno, pot ser sia el qui va fer una visita més completa: la Ciutat naturalment; el Pla; la Costa Brava. Del Pla: Manacor, Artà. De la Muntanya i de la Costa: Sóller, Deià, Miramar, Valldemossa, Lluc, Pollença, Alcúdia. L'itinerari segueix el ritual més estricte. Com es lògic també va mantenir contactes amb diverses personalitats de les Lletres: Joan Alcover, Miquel dels Sants Oliver, Gabriel Alomar. Es va interessar pels problemes més diversos i, especialment, pels lingüístics. Aquí va llançar opinions molt discutibles i discutides. Es va sentir atret per la figura de Mossèn Antoni Mª Alcover. Es hoste, com sembla inevitable, del matrimoni Sureda. A Pilar li dedicà un article, tractant, també naturalment, de les oliveres (3).

L'estada dels tres escriptors té molts de punts en comú. Varen fer quasi els mateixos itineraris i es varen relacionar amb quasi tota la mateixa gent. La circumstància és quasi idèntica. Emperò, la versió que cadascú va donar de l'illa és ben distinta i, fins i tot oposada. És interessant confrontar-les puix es pot apreciar la diferent interpretació que, provocats pel mateix estímul de paisatge i de gent, donen tres personalitats tan divergents: és a dir, la interpretació transcendent dels escriptors del 98 i la interpretació immanent del poeta modernista.

Per a Rubén Mallorca és hel·lènica: a la vegada apol·línia i dionísica: muses i sirenes.

**«Yo sé que coronadas de pámpanos y rosas
aquí un tiempo danzaron ante el mar las musas» (4).**

* * *

**«Hay en mí un griego antiguo que aquí descansó un día
después que lo dejaran loco de melodía
las sirenas rosadas que atrajeron su barca» (5).**

Rubén Darío vestit de cartoixa a Valldemossa

Per aquest home del Tròpic, Mallorca es converteix en una mena de substitució de Cos o de Gnido, amb un retall de la Grècia clàssica, imaginada des de Nicaragua o des de París, amb aquell especial gust per l'evocació i per l'exòtic tan propi del Modernisme. Rubén fa una transposició del seu món hel·lènic somniat a l'illa balear... o millor dit, Gimnèsia... puix aquí es podia permetre la pràctica poètica de tots els recursos i llicències de l'estètica modernista: colorisme, musicalitat, evocació mítica, exotisme, harmonia exquisida, aparença sumptuosa... quina vera orgia modernista!

(1) FERRER GIBERT, P. «El Archiduque Luis Salvador - Rubén Darío - Santiago Rusiñol en Mallorca» 123 pp. - 7 láms. Ed. Vich - Inca-Palma, 1943.

(2) AZORÍN. «Verano en Mallorca» en «Panorama Balear» n.º 21. Palma, 1952, pp. 6-9.

(3) UNAMUNO, Miguel de. «Andanzas y visiones españolas» 2ª ed. 302 pp. Ed. Iberoamericana, Madrid-B. Aires, 1929, pp. 169-182.

(4) DARÍO, Rubén. «Poema del otoño» 4ª ed. 148 pp. Col. Austral, Ed. Espasa-Calpe S.A. Buenos Aires, 1951.

(5) ID. Id. «Epístola a la señora de Leopoldo Lugones» en «Antología de la poesía española e hispano-americana» hecha por Federico de Onís. 1-207 pp. Ed. Hernando Madrid, 1934.

A Mallorca es trobaven reunits tres dels atributs més cars de la seva mitologia: mar, mediterraneïtat, atzur. «El Mediterráneo es el mar interior de Rubén» (6) ha dit P. Salinas. I J. R. Jiménez: «Mucho mar hay en Rubén, mar pagano... todos sus mares Atlánticos, Pacíficos, Mediterráneos, eran uno: mar de Citea» (7). Díaz Plaja també ha observat: «La mitología ruberiana es predominantemente de divinidades acuáticas. La preside Venus. Se siente presa del mar azul» (8). Vet ací un altre punt capital: atzur: l'emblema i símbol del Modernisme. L'atzur és el color de la poesia, de la fantasia, de l'ensomni, de tot allò que sembla inassolible. Emperò Rubén havia pressentit una possibilitat de trobar-lo a la Mediterrània clàssica: «Más el azul era para mí el color del ensueño, el color del arte, un color **helénico y homérico**, color oceánico y firmamental, el «caeruleum» que en Plinio es el color simple que semeja al de los cielos y el zafiro» (9). La seva vinguda estava a Mallorca sembla convertir en realitat l'ensomni. Cal preguntar-se si a la costa de Miramar, on mar i cel es confonen i la llum, l'atmosfera, tot espiretja blavor, va trobar Rubén l'atzur ideal, mític, dels regnes de la poesia.

«Y entre olivares pingües y entre pinos de Alepo diviso el mar azul que el sol tiñe de rosa» (10).

Rosa, or i atzur: els colors heràldics de la decadent estètica modernista. Com per a Gide, per a Rubén la seva estètica és la seva ètica: és a dir l'hedonisme.

Emperò l'ambigüitat és una de les característiques més acusades del Modernisme i, a vegades, Rubén manifesta el desig d'esser capaç de rebutjar les temptacions com els antics cartoixos. D'aquí que arribàs a vestir-se amb l'hàbit i fins i tot, a retratar-s'hi. No es pot imaginar un penediment més sofisticat. Sembla més adequada la imatge paganitzant:

...«aun se oye el eco de la flauta que dió al mundo con la música pánica vitalidad divina» (11).

Paganisme exultant. Però també tota una enyorança de serenitat, de sossec batega en la poesia de Rubén vers Mallorca fins identificar-se amb aquest paisatge que sembla immarcescible:

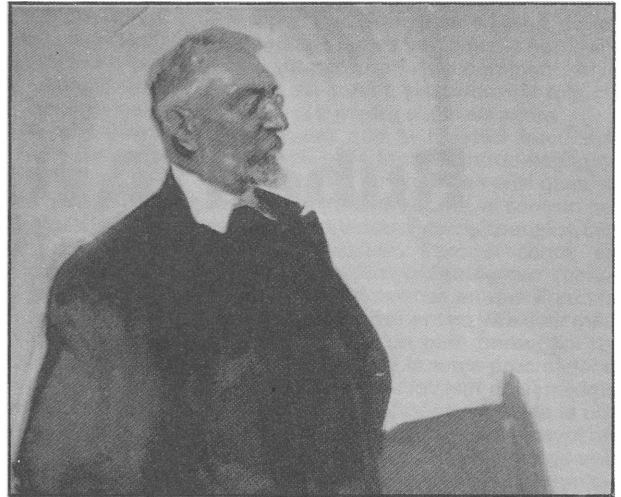
«Oh que buen mallorquin yo sería ahora. Como gustaría sal de mar, miel de aurora...» (12).

Tot un manifest estètic, ètic i vital. Sols que Rubén oscil·la entre l'ermità i el sàtir en la seva retirada al món fora temps de l'Illa feliç com la dels Lotòfags. I aquí hi trobam una coincidència sorprenent amb la visió d'Azorín i d'Unamuno, els escriptors del paisatge transcendent.

Per Azorín Mallorca és, sobre tot, harmònica: el seu paisatge uneix la llum mediterrània a una frondositat quasi nòrdica. La Ciutat té l'encant de combinar les comoditats de l'existència moderna amb totes les monotonies, els silencis i les lentituds d'un petit poble (13). Aquesta visió recorda molt la celebèrrima de George Sand: verdor, lluminositat, silenci («és la verda Helvècia, sota el cel de la Calàbria, amb el silenci i la solemnitat de l'Orient»). Però sobretot, és de notar l'article titulat «Deseo», que constitueix tot un programa azorinià i una de les visions més agudes i sensibles de Mallorca. En ell, Azorín manifesta el seu desig de «ser un viejecito y morir en Mallorca» (14). Així, imagina una vellesa plena de serenitat, fins a la mort, tan dolça, que no es deixa sentir. Final senzill, com el d'Edip a Colono, vertader ideal dels clàssics: «Esta vieja casa en donde quisiera morir está en la costa, frente al mar sosegado y azul» (15). Mediterrani etern.

Es molt significatiu el que Azorín vegi a Mallorca com el lloc perfecte per envellir amb noblesa (i també amb certa inconsciència ja); el lloc ideal per esperar la mort amb una pau d'esperit absoluta. Per a morir, no per a viure, o sia per a lluitar, vibrar i, fins i tot, sofrir. Doncs l'imaginari Azorín «viejecito» quasi no viu ja. Sols és capaç de fruit l'ensaïmada amb xocolata i després una mica d'aigua ben fresca puix el més gran plaer de pendre xocolata és el de l'aigua fresca (16). Plaer de déus pagans, més que d'homages que viuen, obren i pateixen en aquest món.

Així, Mallorca resta una terra d'ensomni, una terra per l'ancianitat. Però el món dels fets, de la creativitat i de la responsabilitat, està fora del seu cercle màgic. Sols els vellets que quasi ja no pertanyen a aquest món, es troben dins el seu element a l'Illa, com dins un limbo. Aquesta versió d'Azorín, coincideix amb la d'Unamuno.

Unamuno

Unamuno s'interessa per tot. Com humanista que és, vol assimilar les essències del caràcter mallorquí. En la seva descripció de la societat mallorquina, conservadora, tradicionalista, jeràrquica i estratificada, es nota la informació inapreciable de Gabriel Alomar. Per Unamuno l'immobilisme i el conservadorisme de Mallorca, són més bé virtuts que defectes. «A este prestigio de la autoridad y a esa morigeración y cortesía acompañan un vivo sentimiento de las categorías sociales» (17). No hi ha servilisme. Unamuno caracteritza la societat de l'Illa per la «separación ritual de las clases sociales» i «el orgullo de la propia casta» (18). Compara la irascibilitat del camperol castellà amb la calma i apacibilitat del pagès mallorquí... naturalment a favor d'aquest. Això es fruit d'una integració total, harmònica, dels homes amb el paisatge: «la copiosa apacibilidad del riente llano...» (19) que, sens dubte és la mateixa apacibilitat dels conradors d'aquest pla feliç. I no pot mancar la remembrança de l'ideal clàssic: «Todo da una sensación de bienestar más que de abundancia, de discreta fortuna» (20). Es la «aurea mediocritas» a la qual no podia restar indiferent l'hel·lenista de Salamanca. Emperò, entre tanta harmonia i mesura, Unamuno com observador sensible que és, no pot evitar certes reserves, al tractar de Mallorca, certs punts negatius que són ombres entre tanta lluminositat. Així parla del «apacible, respetuoso y poco curioso pueblo mallorquín» (21). Pot ser, en efecte, massa poc inquiet caldría respondre. Unamuno s'acosta a Azorín quan s'exclama: «Hermosa tierra para envejecer despacio...» (22). «¿Pasa la vida en esta Isla de la Calma? ¿No es más bien que se queda? ¿Viven de veras estos payeses que a tan alta vejez llegan?» (23). Tremendes paraules portadores d'una visió fatalista de Mallorca, com si, en efecte, un misteriós fatalisme l'hagués destinada a ésser una espècie d'Avalon o de Lotòfagos sols per vegetar. No terra de permissió, sinó paradís perdut, un dels últims paradisos. Però els paradisos no tenen història, són lloc d'encantament i d'intemporalitat. «Hermosa tierra para envejecer despacio». Per envellir dolçament complint l'ideal dels clàssics i per morir en pau tots els Edips... que va ésser aquí que «el pobre Rubén halló un poco de felicidad» (24). Mallorca és la terra dels vells plens de dignitat i noblesa, com havien dit Rusiñol i sa filla.

Unamuno en una de les seves pàgines antològiques, descriu una velleta de Biniraix i es pot dir que es tracta d'un dels fragments més profunds i més purs de la seva remembrança de Mallorca: «...acaso ha llegado serena y contenta, henchida del infinito de su propia limitación hasta su edad —podría tener más de ochenta años— apacentándose del aire puro... Acaso no ha salido nunca... ni del Valle de Sóller y toda la pureza del Universo ha pasado por su alma» (25). Limitació i infinitud. Amb aquestes dues paraules es defineix tota una existència. La velleta de Biniraix esdevé quasi símbol.

Azorín

Per Azorín, per Rubén, per Rusiñol, per Unamuno, Mallorca es terra de contemplació. El paisatge produeix l'éxtasi i, d'això, ja havia patit, i molt, Joaquim Mir. Unamuno, tan afectat de trobar en tot paisatge una semblança mística, es deixa encisar pel paisatge mallorquí: «Sólo el que con el alma recogida ha oído en silencio el chirriar de las cigarras estremecidas de sol en las copas de los viejos cenobitas de Valdemossa puede aprovechar la lección espiritual de la roqueta de Mallorca» (26).

Sols Ramon Llull, a Miramar, com a cigala de Déu, podia caure amb l'esclat de misticisme tant fecund per les Lletres. Vet ací una via per passar de l'estat contemplatiu a l'acció creativa. El pobre Rubén no havia pogut resistir l'intent d'abandonar-se al misticisme dels ermitans. I Joaquim Mir també, davant aquest paisatge, havia estat arrapat com una ménade antiga. Val la pena transcriure el que Unamuno diu de la reacció de Mir a Mallorca: «El pobre Mir acabó en que se le desvaneciera la razón en su lucha por volver al arte lo que a éste arrebató la naturaleza» (27). Perillosa temptació, quasi invencible, aquesta de l'éxtasi, de l'«abandó» davant el paisatge enervador de l'Illa a què no varen poder resistir ni Rubén ni Mir. I és que no tothom és Ramon Llull.

Continuant amb Mir i Unamuno: No és casual l'admiració d'aquest pel pintor. Com és molt significatiu que Azorín s'inclinés més per Rusiñol o Sunyer.

Vet ací la confrontació que fa de les obres dos grans representants del Modernisme pictòric, exposades en el menjador del Gran Hotel: «...dos cuadros de Mir, grandes, fantásticos...» «...de Rusiñol tres de sus visiones románticas, sutiles...» (28). Azorín, sempre atent a les petites coses, per força havia de sentir-se atret pel paisatge interpretat per Rusiñol, és a dir un paisatge exquisit, estilitzat... Ja sabem que el temperament de Rusiñol no acabava d'acostumar-se a la grandiositat salvatge de La Calobra o del Gorg Blau. Els jardins melancònics són el seu fort, i Azorín, temperament també melancònic, és atret per aquest paisatge civilitzat. En canvi Unamuno, malgrat la simpatia que també sent pel «gran Rusiñol» (com ell diu), no pot evitar la fatal fascinació de Mir —perquè és la seva pròpia— enfront de la natura en estat salvatge. «No son fantásticos delirios aquellos que pintó el gran poeta de la luz de Mallorca, el pintor Mir, que embriagado de sol, como suelen estarlo las cigarras, pintó cómo éstas cantan en los pinos, brezando la modorrienta siesta del mar, con un estremecimiento en las entrañas» (29). Transcendentalització del paisatge. Unamuno projecta la seva pròpia visió sobre la visió modernista de Joaquim Mir. I és també significatiu que sia precisament a Mallorca on dos escriptors del 98 sentin la necessitat d'escriure sobre pintors i pintura, ells, que en general, tan poc sensibles es mostren respecte a l'Art pictòric (30).

Rubén és atret, sobretot, per Rusiñol: tant per la seva

pintura com per la seva persona: «Ved aquí al catalán de los jardines, príncipe en el país de la Bohemia, una Bohemia de oro» (31). La bohèmia somniada per Rubén. Els jardins i els paisatges de Rusiñol són quasi el país de l'atzur. Els ametlers florits de Rusiñol són «los bouquets de almendros en flor que primorosamente nieva o sonrosa la primavera mallorquina» (32) de Rubén. La quintaessència del Modernisme es dona la mà.

En canvi Rubén, tan imaginatiu i creatiu, adopta un estil i una mètrica clàssics per a glossar les oliveres de Pilar Montaner:

«Los olivos que pinta tu Pilar son ciertos...»

comença dient; i el sonet es continua amb to mesurat, sense fer-ne una exhibició de malabarismes lingüístics. Pel contrari al llarg del poema batega una serenitat i un fatalisme de clara reminiscència hel·lènica: les oliveres

«guardan los secretos de los muertos con gestos, voluntades y ademanes de vivos...» (33).

I és que enfront de les oliveres mil·lenàries que Pilar Montaner va pintar del natural, traduïnt al seu estil, el que veien els seus ulls, Rubén Darío, capaç de fabular els jardins d'Écbatana o de Bagdad, roman astorat i sols pot certificar la certesa del que es increïble.

També Unamuno es va sentir obligat a parlar de les oliveres tan sorprenents com la llum o les aigües soterrànies de Mallorca: «...ancianos ermitaños cobran estos olivos toda su alma, como los hombres la cobran...» (34). Unamuno, sempre transcendent.

Es curiós que sia Azorín, el purista, qui es deixa dur per la fantasia i pel tòpic al descriure les oliveres: «...los troncos... parecen cuerpos de condenados.. que sufren algún quimérico suplicio...» (35). Pot ser el seu temperament no podia assimilar aquest barroquisme, aquest excés d'una naturalesa pròdiga. I vet ací un exemple de com el mateix fenomen pot provocar reaccions ben diferents: A Azorín, les oliveres l'inspiren una visió dantesca. A Unamuno, una interpretació humanística. A Rubén una suggerència de comunicació panteística. Es glais produïts per aquest paisatge desconcertant.

MANUELA ALCOVER

(6) DÍAZ-PLAJA, Guillermo. «Modernismo frente a Noventa y Ocho» 361 pp. 2ª ed. Ed. Espasa-Calpe, S.A. Madrid, 1960 p. 225.

(7) JIMÉNEZ, Juan Ramón. «Españoles de tres mundos» Ed. Losada, Buenos Aires, 1942 p. 42.

(8) DÍAZ-PLAJA, G. Ob. cit. p. 225.

(9) CASTILLO, Homero y otros. «Estudios críticos sobre el Modernismo» 413 pp. Ed. Gredos, S.A. Madrid, 1968. Silva Castro, Raúl: «El ciclo de lo Azul en Rubén Darío» p. 165.

(10) DARÍO, Rubén. «Poema del Otoño» «Valdemossa».

(11) ID. Id. Ob. cit.

(12) ID. Id. «Epístola a la Señora de L. Lugones».

(13) AZORÍN. Ob. cit. p. 4.

(14) ID. Id. Ob. cit. p. 4.

(15) ID. id. p. 16.

(16) ID. id. p. 16.

(17) UNAMUNO, Miguel de. Ob. cit. p. 171.

(18) Ibidem. Ob. cit. p. 173.

(19) ID. Id. Ob. cit. p. 183.

(20) ID. Id. p. 181.

(21) ID. Id. p. 177.

(22) ID. Id. p. 169.

(23) ID. Id. p. 170.

(24) ID. Id. p. 194.

(25) ID. Id. p. 189.

(26) ID. Id. p. 210.

(27) ID. Id. p. 184.

(28) AZORÍN. Ob. cit. pp. 3.

(29) UNAMUNO, Miguel de. Ob. cit. p. 184.

(30) DÍAZ-PLAJA, Guillermo. Ob. cit. «La generación del 98 se vuelve en general de espaldas a lo pictórico» p. 237.

(31) DARÍO, Rubén. «Cabezas» Ed. Bib. Rubén Darío. 234 pp. Madrid, 1929 p. 53.

(32) ID. Id. Ob. cit. p. 57.

(33) ID. Id. Catàleg de l'Exposició de P. Montaner al Saló Parés, Barcelona, Juny, 1917.

(34) UNAMUNO, Miguel de. Ob. cit. p. 207.

(35) AZORÍN. Ob. cit. p. 9.

Homilia del 31 de desembre de 1981 a la Seu de Mallorca (*)

LECTURES BIBLIQUES: Is 2, 1-5; Gl 4, 4-7; Mc 10, 41-45.

RELIGIÓ I INTERESSOS AL REPASTAMENT DEL NOSTRE POBLE

Germans benvolguts: una vegada més el 31 de desembre, ens du la memòria del darrer assalt que patí la Medina Mayurqa, de part dels peons i cavallers que obeeien el rei En Jaume.

El crit de «Santa Maria», que proferiren aquells doners ens acosta ben poc a aquella dona de Natzaret, que els cristians veneram com a Mare de Déu, i que invocam com a Reina de la pau. Tampoc degué sonar agradablement als musulmans mallorquins, els quals, instruïts en l'Alcorà, li devien tenir un notable aprecí.

El cosmos medieval no tengué gaire inconvenients en mesclar i confondre els interessos polítics i econòmics amb la causa de Déu; ni féu molt de cas a les paraules de Jesús (que manà posar l'espasa dins la beina) quan convertí els guerrers en defensors de la Cristiandat, i, sense problemes de consciència, posà el poder polític, i espesses vegades també el militar, en mans dels abats, bisbes i papes.

Uns papes havien encoratjat la conquesta de Mallorca; uns abats l'havien agombolada als seus monestirs mentre es gestava, i uns bisbes hi col·laboraren amb el finançament i hi assistiren amb espases i cavalls, per acabar participant-hi en el botí, en el repartiment de les terres i en la jurisdicció.

És ben cert que no és aquest el lloc ni el moment de discutir la legitimitat d'aquells esdeveniments, ni de justificar-ne la coherència amb la Bona Notícia de Jesús, nascut a Betlem. Tampoc ens endinsarem en la problemàtica tan complexa de la simbiosi medieval d'església-societat.

EL PROJECTE CRISTIÀ DE PAU: L'EXISTÈNCIA LLIURE DE TOT POBLE.

Si ara no és el moment d'emprendre una revisió que, d'altra banda ens faria

regular «in infinitum», i no passaria de ser una qüestió merament acadèmica, m'ha semblat que, els qui ens sentim units pel nom de Crist, no podem passar lleugerament els nostres ulls sobre aquells esdeveniments sagnants, encara que estiguin a les arrels de la nostra col·lectivitat.

No en podem fer memòria sense dolor i, el que és més constructiu, sense comprometre'ns davant Aquell que vessà la seva sang per a la salvació dels homes, a ser missatgers de la pau; d'aquella pau vertadera que és la que es fonamenta en el respecte a l'existència lliure de tot poble. Tota gota de sang vessada i tota violència, és també una violació del pla de Déu, que envià el seu Fill, per tal que reconciliàs tota la humanitat. I ens reconcilià sense declarar ningú, ni cap poble, hereu del seu projecte d'alliberament. És a dir, ens alliberà donant-nos a tots la possibilitat de ser igualment fills de Déu, i, des de llavors, ja no hi ha més jueu ni grec. (Cf. Rm 1, 16; 10, 12; Gl 3, 28; cf. LG 9 b). No hi ha pus pobles messiànics.

Els qui ara celebrem aquest aniversari, no ho podem fer amb bona consciència si no és assumint el compromís que, des de la nostra petitesa, lluitarem per tal que tots els pobles puguin tenir el mateix goig; el que significa una renúncia a tot messianisme religiós o ideològic; ja sigui semblant al que, dins una interpretació vètero-testamentària de la història, engrèsca els nostres avantpassats, o sigui del gènere dels imperialismes actuals, que al nostre llevant i ponent, es presenten com a salvadors de diversos sentit.

Si la nostra lluita per a la reconciliació i la fraternitat ha de ser fins a donar la nostra vida pels germans, com ho celebrem a l'Eucaristia, no ens pot mancar una humilitat ben realista, que ens recordi que no solament els nostres pares, sinó també nosaltres hem pecat; que a la nostra terra, dins el nostre segle, s'ha vessat sang en nom de messianismes i destins purament humans i partidistes, defensats a consciència o amb bona fe. Això ens diu que no podem tirar la primera pedra a ningú, i ens alligona per tal que el nostre acostament a Crist sigui cada vegada més profund i net d'interessos.

LA TRADICIÓ VIVA DE CRIST, VINCULACIÓ MÉS RADICAL QUE ELS MODELS D'ESGLÉSIA

Cap despallament d'interessos serà més autèntica i radical que aquell que s'inspira en el de N. S. Jesucrist, que no

va reclamar Déu per Ell, per tal de reduir, dominar, crear o unificar un regne d'aquest món, ans el contrari, com ens diu St. Pau a la carta als cristians de Galàcia:

«Quan arribà la plenitud del temps Déu va enviar el seu Fill, nascut de dona, nascut sota la llei, perquè rebéssim la filiació» (Gl 4,4).

Nosaltres que ara ens trobam units en el nom de Jesús, som avui els hereus d'aquella església medieval que reimplantaren els bisbes, monjos, frares i preveres catalans; però l'herència de què som portadors ens lliga al Crist vivent; per això ella continua viva i ens compromet amb Ell més que amb qualsevol tradició o forma eclesial. I en el dia en què celebrem de qualche manera la nostra llibertat civil, també celebrem el reconeixement conegut de l'Església, del Crist ressucitat.

I, per això, els creients no podem de cap manera renunciar a l'anunci i seguiment de Crist, del qual l'Església en rep el sentit, el qual reconeix com a Cap, i del seu Esperit en té el bateig i l'alé.

«L'ESGLÉSIA HA DE RECÓRRER IGUAL CAMÍ QUE EL CRIST» (LG 8 c)

El ser cristians ens vincula amb el Déu fet història, que és la història de la solidaritat amb el seu poble, del qual n'assumim la humanitat i el destí; i aquesta competència limitada, i, ho hem de dir, pobra en el seu abast immediat, no fou obstacle per tal que fos la via, la mediació per arribar a ser el salvador de tota la humanitat. I aquesta és la causa profunda que ens permet celebrar avui una volta més la seva mort, i proclamar-lo viu (Cf. Act. 25, 19); però també quedam atrets i presos per la seva vinculació històrica al seu poble.

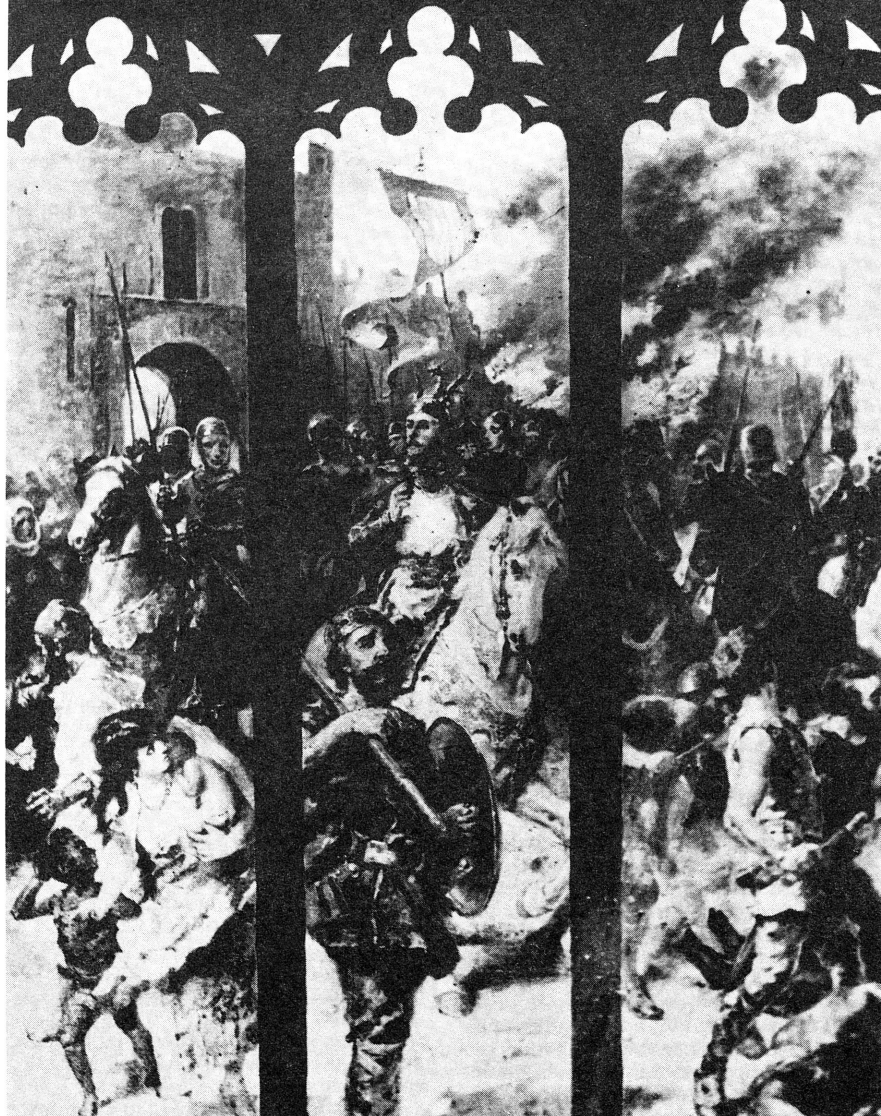
Perquè, quan el Fill de Déu nasqué d'una dona, entrà dins el ritme històric de la comunitat d'Israel. La seva vinculació social respongué a les exigències del seu temps, de tal manera que el Concili Vaticà II, ens ha proposat Crist, creador del Nou Poble (LG 3, 7, 8, 9), també com exemplar de solidaritat humana (GS 32).

Conegué les estretors de la pobresa, del lloc, del clima i de l'època.

Seguí els costums i tradicions; féu festa

(*) Per a la publicació del text que vaig pronunciar, solament he afegit referències bíbliques i del Vaticà II, que les presses no em permeteren escriure al costat d'alguns indrets citats segons el sentit. Evidentment, hi adjunt els subtítols i les notes següents. Uns i altres poden ampliar el que es podria haver explicat més.

**l'Església
nostra**

Jaume I entra a la ciutat de Mallorca. Esbos per a un finestral de F. Morell.
(Foto Jeroni Juan)

i plorà; menjà i begué, anà a noces i a consolar; estimà els infants i anuncià la Bona Nova als pobres.

«Va voler viure com un treballador del seu temps i del seu lloc» (GS 32 b, f).

«I en una normalíssima manera de con-viure, amb paraules i imatges de la vida ben senzilla, va revelar l'amor del Pare i l'excelsa vocació de l'home» (GS 32 a).

Assumint el bagatge cultural i el llen-guatge del poble petit, es deslligava de les formes dels sacerdots i escribes, i

també dels col·laboracionistes saduceus; tot el que el distingí d'aquells que no tenien arrels populars i tractaven el poble com a senyors (Cf. Mc 10, 42).

Assumí una llengua minoritària dins l'imperi romà, perquè era la llengua dels seus pares i del seu poble; i al poble vol-gué parlar, no des d'una cultura imposada i forastera, sinó amb la pròpia dels que eren dominats.

Tot i que estava destinat al més ecumè-nic dels universalismes, no caigué en la

temptació de l'eficàcia d'aquells univer-salismes uniformadors, com el que li ha-guessin pogut oferir les que eren les dues llengües «de facto» oficials, el grec i el llatí. Jesús no messianitzà cap llengua, ni tampoc la pròpia. L'assumí com a patri-moni viu del seu poble, i això li bastà perquè fos irrenunciable.

Jesús, «nascut de dona, nascut sota la Llei», assumí la història del seu poble, i l'assumí amb força dinàmica i allibera-dora. Ben prest destapà el que és tradició merament humana, que és la que arra-cona els malats, la que substitueix l'amor per les devocions, explota el foraster, i carrega de manaments el pobre i desvalgut.

Enfront de l'esclavatge i la marginació social i religiosa, Jesús aixeca la paraula viva de Déu, que allibera l'oprimit, cura el malalt, i manifesta la reconciliació a l'im-pur (Cf. Mc 2, 1-26; 3, 1-6; 7, 8; cf. Mt 15, 6), i declara l'home superior a la llei.

Però St. Marc continua immediata-ment:

«els fariseus, així que sortiren, comen-çaren a planejar amb els partidaris d'Herodes com podrien fer-ho per ma-tar Jesús» (Mc 3, 6).

Les manifestacions profètiques de Je-sús, amb què proclama la dignitat abso-luta de l'home, només compromesa amb Déu, pertorben l'estament religiós, eco-nòmic i polític. Tant és així, que Mc. ens dona ben prematurament la primera indi-cació de la mort del Fill de Déu «nascut de dona». I aquesta mort se'ns anuncia com a mort per a la reconciliació de tots els homes:

«Ningú no té un amor més gran que aquest de donar la pròpia vida pels seus amics» (Jo 15, 13).

Aquesta entrega de Crist per a l'allibe-rament de tots els homes és la que ara celebrarem una vegada més. I nosaltres, que el creim viu enmig de nosaltres (cf. Mt 18, 20), també el reconeixem com a cap del Nou Poble (cf. LG 9, b), que neix de la sang i aigua que brollaren del seu cos-tat obert (SC 5; LG 3).

LA LLIBERTAT DELS CRISTIANS PASSA PER LA LLIBERTAT DELS POBLES

Ara bé, els creients en Crist ressuscitat, que formam el Nou Poble, no podem ac-ceptar per als homes cap tipus d'escla-vatge (cf. GS 29).

RÀDIO POPULAR

una amiga de tot lo dia

C. O. P. E.
MALLORCA

Torna ser la carta als gàlates que ens diu que:

«és per a la llibertat que el Crist ens ha alliberat» (Gal 5, 1).

Per a nosaltres la llibertat comença a ser realitat des del moment que cada home lluita contra l'esperit de l'esclavatge de què tots som portadors.

La radicalitat del nostre alliberament es manifesta quan reconeixem que som la nova criatura, en la sang de Crist, i ens disposam a viure de manera renovada (cf. Ef 4, 24; LG 9 b; Celebració del baptisme). Ell nasqué de dona «perquè rebéssim la filiació» (Gl 4, 4).

«HI HA UNA SOBIRANIA FONAMENTAL DE LA SOCIETAT QUE ES MANIFESTA EN LA CULTURA DE LA NACIÓ»
(Joan Pau II) (1)

La llibertat no es pot limitar més que per l'amor; per això no la podem espiritualitzar, de tal manera que la privem de les seves incidències socials. La llibertat és de la persona que viu dins el món. Per això, l'estatut del creient en llibertat, implica la llibertat de tot domini de l'home per un altre home.

Ara bé, l'home aïllat no existeix. Sempre el trobam dins la comunitat. I la realitat comunitària a la qual ens incorporam pel mateix fet de néixer, és el poble, que és aquella comunitat que neix des d'abaix, i és anterior i superior a l'estat; de tal manera que un poble pot constituir un estat o no, pot pertànyer a un estat o altre, sense perdre la seva identitat. La realitat d'un estat és fàcilment transformable i fins i tot pot desaparèixer. En canvi un poble es forma o s'aniquila per processos de durada llarguíssima.

La dignitat i la llibertat dels creients, viscudes en forma històrica, impliquen necessàriament, la llibertat i el reconeixement de la igualtat de tots els pobles, amb el seu patrimoni i la seva tasca autònoma de futur.

De fet, quan existeix el domini sobre una altra comunitat, no hi ha altra cosa que la manifestació col·lectiva del pecat contra l'home.

Els darrers segles de la nostra història han conegut la dominació, la desídia i la humiliació.

Però també hi ha hagut una gran part del nostre poble que, tot i mancar-li els mitjans per a formular les exigències d'aquella identitat històrica, s'hi ha mantingut fidel. Li imposaren la llengua, l'escola, la informació, l'economia, i la gestió política des de fora.

ESGLÉSIA I POBLE DINS LA HISTÒRIA DE MALLORCA

Davant aquest estat, uns creients fidels a Jesús, que assumí la totalitat humana en la seva dimensió personal i comunitària, o podem oblidar un passat en què el cristianisme ha condicionat les manifestacions de la nostra història, amb tot el que això conté de positiu i també d'ambigu.

Sense Ramon Llull és impensable la nostra llengua i lletatura; sense la Seu que ara ens acull i els temples parroquials

i conventuals no reconixeríem Ciutat ni els pobles i llogarets; sense els retaules gòtics o barrocs, els museus quedarien quasi buits; sense les ermites i santuaris, les nostres muntanyes i turons perdrien el nom i els seus habitants; sense les festes religioses el calendari s'hauria de refer; el Bon Jesús i St. Pere, amb abats i monjos protegint rondaies; els refranys i acudits populars tenen el sabor d'elements cristians; sense la «doctrina petita», durant segles hagués mancat el mètode d'aprendre a llegir.

Tampoc reconixeríem la nostra economia sense les fundacions, donacions, ofrenes i presentalles, sense els usos i abusos clericals; però tampoc trobaríem els hospitals per a malalts i apestats.

És ben cert: totes aquestes realitats són ben problemàtiques i moltes voltes ambigües. Però no es justificaria una església que es desentengués del nostre poble i del seu patrimoni fet tradició viva.

L'ESGLÉSIA A MALLORCA AVUI: UN LLEVAT DINS UN POBLE QUE RESSORGEIX (2)

Ben clar, que enyorances d'antics controls, o just són anacròniques i no desitjables, sinó fins i tot antiavangèliques.

L'Església, per fidelitat a si mateixa, ha de superar la tendència a establir una distinció entre ella i el que és l'anhel del poble, ans ha de participar en la represa de la consciència de la nostra llibertat.

L'Església, comunitat que neix i creix fent vida la memòria de Crist, —aquesta és la seva tradició viva—, està especialment preparada per fer una pedagogia que ens ajudi a recobrar la nostra memòria col·lectiva, per a superar la força d'aquells que «ens volen prendre la memòria de la nostra antiga llibertat», com ja escriví al s. XVIII l'il·lustrat valencià Gregori Mayans i Ciscar.

I, en un moment en què tenim alguna oportunitat de redreçar la nostra identitat comunitària, els creients hem de fer veritat cultural, social, econòmica i política, el que els pastors de tota l'església proclamaren i signaren en el concili Vaticà II:

«L'Església —el Poble de Déu— en plantar-hi el Regne, no lleva de cap poble res dels béns temporals, ans al contrari afavoreix i assimila en tant que bones les qualitats, els valors o costums que expressen la personalitat de cada regió, i assimilant-se'ls els purifica, envigoreix i potencia» (LG13).

En aquesta doctrina tradicional, com a comunitat, els creients ens alegrem i felicitem totes les persones i grups que han treballat pel nostre redreçament, i la festa que ara feim és també d'acció de gràcies per tot el que s'ha aconseguit; però com Església no podem oferir ni un model de convivència política, ni uns sistemes de lluita per aconseguir fer-lo eficaç.

Ens trobam dins un procés lentíssim i laboriós, tant més quan se'ns improvisen nous Adams «in natura pura» (cf. Gn 2, 19) que, ingènument, pensen que les nacions, pobles, llengües i cultures acaben de néixer, i esperen d'ells els noms i la concessió dels drets, i vivint part damunt tota història i a l'esquena de la ciència,

poden improvisar els mots i els significats que tenen als diccionaris. Aquestes insòlites aparicions paradisiàques ens poden deixondir, i treure'ns de la innocència.

Ara, la tasca que, celebrant aquest aniversari, ens imposam una volta més, és molt seriosa i demana un treball humil, i de servei, com hem llegit a St. Marc, i a través d'ell arribarem a aconseguir que el nostre poble sigui l'artífex del seu destí (cf. PP 65).

LA VERTADERA LLIBERTAT DEL POBLE DE MALLORCA : POSAR-SE AL SERVEI DE LA JUSTÍCIA PELS OPRIMITS I MARGINATS (3)

Bé voldria haver ja acabat; però la meva consciència de ciutadà, de cristià i també de prevere, m'obliga a proclamar una volta més amb la nostra Església, la urgència imperiosa de desarrelar un altre tipus de dominació, com és la situació d'injustícia i marginació i l'atur, massa estesos dins la nostra pàtria.

Si l'Església s'ha de fer veu dels pobles marginats, com encara ho és el nostre, els qui la formam a Mallorca hem de fer-nos també veus i braços per ser els proïsmes (cf. Lc 10, 29-36) i tenir la preferència per aquells que són petits i deseparats (cf. Mt 25, 31-46) de la nostra pròpia societat. Aquesta serà una garantia que no ens allunyam del Regne de Déu (cf. Mt 11, 4-6, etc.).

Perquè la vertadera pau i justícia no és compatible amb un ordenament extern, que no acull tothom, i a molts els lleva raons per existir. Un ordenament extern, pot servir pel que St. Agustí, dins un altre context, anomenà «Pax perversa».

Germans, que aquesta diada, i aquesta celebració eucarística ens comprometem a fer veritat que l'Església que aquí renasqué avui fa 752 anys, es manifesti i se senti «intimament i realment solidària del gènere humà i de la seva història» (GS 1) aquí.

J. AMENGUAL, M. SS. CC.

(1) Discurs de Joan Pau II a l'UNESCO, 2 de juny, 1980; vegeu-ne el text a **Documents d'església** 15 (1980) 345-347. Em permet remetre'm a una ràpida panoràmica sobre aquesta qüestió dins el magisteri papal a **Església i nacions**, Lluç 61 (1981) 40-46, tot cercant de subretxar que aquest magisteri té validesa pels creients de l'església de Mallorca, que són convidats a llegir-lo en primera persona.

(2) Postures significatives de l'església de Mallorca es poden trobar dins el document **Davant la urgència de l'autonomia**, del Grup de preveres dels primers dimarts, distribuït en text a multicopista, publicat a la premsa diària i a **Documents d'església** 13 (1978) 803-814. I la ponència doctrinal dels Consells presbiteral i episcopal de Mallorca, **L'Església de Mallorca davant les noves realitats polítiques del nostre poble**, **Full Dominical** extra juny 1978 i **Documents d'Església** 3 (1978) 841-856.

(3) Les declaracions, accions i institucions noves i antigues d'església són prou nombroses i manifestes, tant les que provenen o depenen directament del bisbe, delegacions, instituts religiosos, etc. de grups de creients, no les podem esmentar totes. Queda el problema de la germanor efectiva com a interpel·lació a tots els creients.

Una gran pèrdua: Manuel Sanchis Guarner

La notícia de la mort sobtada de Manuel Sanchis Guarner, poc abans de Nadal, em va commoure amb una intensitat difícil d'expressar. Feia tres mesos que ens havíem trobat a Barcelona dins el Saló de Cent, on ell rebé el premi pel seu llibre **Aproximació a la història de la llengua catalana** i tots dos parlàrem en públic sobre el primer congrés internacional de la llengua catalana, de l'any 1906.

Aquella darrera trobada amb Sanchis Guarner va ser ben agradable; però ell tenia un aspecte de fonda preocupació que ens confirmava amb la seva conversa, més seriosa que en altres ocasions. No m'estranyava, perquè sabíem que de prou temps enre passava molt males hores en una lluita contra intrigues, insults i fins i tot atemptats, conseqüència de la seva actuació com a defensor de la veritat científica contra la posició anàrquica i subversiva dels **valencianeros**.

Poc després m'arribaren notícies d'altres tribulacions i d'un deteriorament de la seva salut a conseqüència de nous incidents repressius. Això era greu per a un qui havia sofert un parell d'atacs cardíacs, i estàvem amb l'ai al cor per una possible recaiguda. No ens va sorprendre gaire, doncs, que aquell home d'esperit fort fos víctima de la decadència del seu organisme.

Amb la seva mort desapareix la figura més rellevant de la intel·lectualitat valenciana en el camp de la filologia. Format cap als anys 30 en el Centro de Estudios Históricos que dirigia Menéndez Pidal i on es preparaven els materials per a l'ALPI (**Atlas Lingüístico de la Península Ibérica**) inspirat per Navarro Tomás, el jove Sanchis Guarner havia adquirit uns hàbits d'autèntic investigador en geografia lingüística. Vaig tenir ocasió de comprovar-ho quan vaig entrar a col·laborar en aquella obra, per a la preparació de la qual vaig fer tres o quatre viatges d'enquesta per Catalunya oriental i occidental, pel Rosselló i la Cerdanya, per l'antic regne de València i per les nostres Illes. La feina d'ell i la meua estaven equilibrades amb la d'alguns altres col·laboradors per a produir un Atlas ben estructurat de tots els aspectes del llenguatge parlat a Espanya i Portugal.

Desgraciadament, la guerra civil espanyola i les seves seqüeles varen desbaratar aquella empresa. De l'ALPI només arribà a aparèixer el primer volum, al cap de molts d'anys; el 1962.

La guerra va afectar molt la vida física i professional de Sanchis Guarner. El juliol de 1936 preparàvem un nou viatge d'estudi, però l'erupció bèl·lica ens va impedir reunir-nos i emprendre el treball. Sanchis era a València (zona republicana) i jo a Mallorca (zona anomenada «nacional»). Jo no vaig haver d'incorporar-me a l'exèrcit perquè ja tenia més de trenta

anys i era casat i tenia quatre fills. Ell era més jove, i fadrí, i havia fet el servei militar com a alferis de complement (crec que es deia així); per tant, hagué d'agregar-se a un regiment, i passà molta part de la guerra en el front de Madrid. Vingué la victòria de Franco, i Sanchis Guarner va ser fet presoner i sotmès a consell de guerra. Vaig intentar avalar-lo escrivint una carta al coronel del camp de presoners; això em va embolicar en un procés per considerar-me protector d'un roig perillós, segons els franquistes. Es varen convèncer que no era tan perillós com havien suposat, i em deixaren en pau; però a ell li sortiren dotze anys de presó. Degueren revisar la causa i rebaixaren la condemna a quatre anys i un dia, que hagué de complir a la presó valenciana de Mont-Olivet.

Jo mantenia amb ell relacions per carta i li vaig fer més d'una visita a la presó. Sabia que es feien gestions de revisió de la sentència, i esperava amb ànsia que tinguessin èxit per tal de poder fer venir en Sanchis a Mallorca i que m'ajudés en l'elaboració del Diccionari que Mn. Alcover havia iniciat. No sé com, la revisió de sentència fou profitosa: la condemna va ser rebaixada de dotze anys a quatre, i el 1943 el deixaren en llibertat i vingué a viure a Mallorca. Jo ja li havia gestionat una plaça de professor adjunt d'alemany a l'Institut Joan Alcover i una feina tècnica a la redacció del Diccionari.

La seva intervenció en aquesta obra va ser molt eficaç perquè alleugerí la meua tasca i em permeté accelerar-la malgrat les restriccions oficials, i no sols en el cas concret del Diccionari, sinó en l'augment de producció d'altres obres de la meua editorial.

Però a banda d'aquestes activitats, Sanchis Guarner va exercir-ne d'altres que podriem anomenar «de relacions públiques»: contragué amistat amb la gent de Lletres, començant per Llorenç Villalonga, i es posà en relació amb tota la colla d'escriptors illencs; donà orientacions, estimulà vocacions i es convertí en una força aglutinadora dels literats joves i vells en aquells anys en què la censura era més intransigent que mai. A les tertúlies del cafè Riscal i de cases particulars com can Massot i can Guillem Colom, el jove valencià era un dels més assidus i el més aglutinador de valors joves. Els de la generació de la postguerra (Jaume Vidal Alcover, Josep M.ª Llopart, Llorenç Moyà, Miquel Gayà, entre altres) trobaren orientació i estímulo en aquell valencià incorporat totalment a la tasca del catalanisme cultural.

Intervingué en l'intent de publicar la revista **Raixxa**, que no pogué sobreviure però ens suggerí la idea de donar el mateix nom a una col·lecció de llibres que avui ja són més de 120. Publicà dos vo-

lums d'antologia poètica balear (la dels renaixentistes i la dels poetes insulars de postguerra). Promogué i animà una bona partida d'excursions «literàries» que ens permetien tenir a la part forana els contactes massius que dins Ciutat eren més difícils de dissimular...

Va viure a Mallorca setze anys. El 1959 tingué organitzat el seu retorn a València, on pogué treballar en l'ensenyament: primer com a professor d'Institut, més envant agregat a la Universitat i finalment com a catedràtic i degà de la Facultat de Filologia valenciana, on va dirigir la formació intel·lectual de professors joves que avui fan bona tasca cultural.

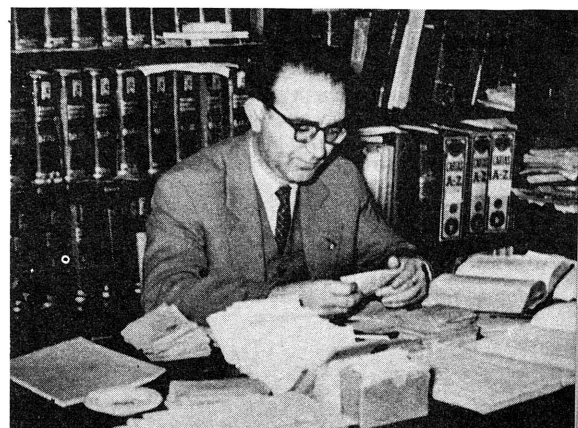
També deixa feta una labor molt valuosa i abundant com a autor de llibres de filologia, des dels manuals de divulgació (com **la llengua dels valencians**, publicat quan tot just havia complert vint anys) fins als nombrosos volums d'erudició especialitzada, en la qual no sols tractà qüestions filològiques i gramaticals sinó també temes de folklore valencià i mallorquí i obres de tema històric com el gran volum titulat **La Ciutat de València: Una síntesi d'història i geografia urbana**.

Enguany havia complert setanta anys i assolit la jubilació i el descans de les seves tasques oficials. Semblava com si entràs en aquella etapa de labor tranquil·la i madura dels grans intel·lectuals d'edat provecta, i que podíem esperar d'ell els fruits més assaonats de la seva activitat de publicista. Malauradament, la seva salut vacil·lant va rebre cops fortíssims que li han impedit prosseguir el seu magisteri, tan valuós en aquest temps en què la identitat catalana de València està més amenaçada per pseudo-intel·lectuals i per polítics de mentalitat migrada.

Mallorca guarda amb gratitud el record d'aquest mestre de la Filologia catalana, que tan eficaçment procurà mantenir la doctrina i la cooperació mútua en el creu d'una cultura plasmada en la unitat del nostre idioma.

FRANCESC DE B. MOLL

Manuel Sanchis Guarner treballant amb el fitxer del «Diccionari Alcover-Moll»

Una idea més per fer teatre de títeres

Aquestes notes es refereixen exactament al títol de la capçalera amb la intenció d'ampliar el molt i bo que actualment es fa en el teatre de títeres.

Deia el Mestre Joan M.ª Thomàs que una de les obres més interessants de Manuel de Falla era «El Retablo de Maese Pedro». I afegia que inclús creia que valia la pena intentar la seva representació a l'escola. Quan em deia aquestes paraules ell encara no l'havia vist mai representada.

Amb l'amabilitat amb què Mossèn Thomàs em facilitava molts de papers de música, em deixà la partitura del Retable. Em faltà temps per estudiar-la. La vaig llegir detingudament diverses vegades i coincidint amb el Mestre Thomàs, vaig pensar representar-la amb els nins de la meua escola. Faltaven pocs mesos per celebrar el «Dia del Llibre» i així el 23 d'abril de 1959 estrenàvem el Retable en el pati de l'Escola.

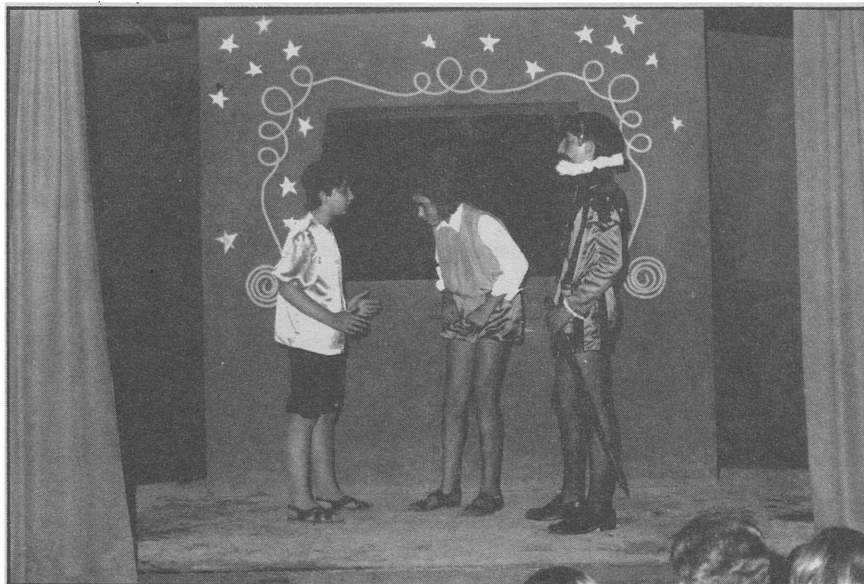
Es possible que qualcú demani a veure què és el Retable de Maese Pedro. Segons les meves notícies es representa més a l'estranger que al nostre país. Entre nosaltres li donen un caràcter de concert: tres artistes que canten i l'orquestra que toca. Això, amb tots els respectes per a qui ho fa, és senzillament un disbarat, perquè de Retable no en té res.

El Retable, segons diu la partitura, és una adaptació musical i escènica d'un episodi de «El Ingenioso Hidalgo Don Quijote de la Mancha». Aquesta obra diu també la partitura «ha estat composta com un homenatge devot a la glòria de Miguel de Cervantes i l'autor la dedica a «Madame la Princesse Ed. de Polinyac». L'escena del Palau de Polinyac sols era compartida per comptadíssims artistes entre els quals s'hi comptaven Falla i Stravinsky.

La primera representació privada del Retable en el citat Palau fou el 25 de juny de 1923. En el muntatge i representació hi col·laboraren 17 notabilíssims artistes, més una famosa orquestra i tres cantants. La primera audició pública tengué lloc a París el 13 de novembre del mateix any amb un èxit extraordinari.

Per no allargar massa aquestes notes passam per alt l'estrena a New York que com diu un crític constituí «una de les més brillants sessions entre les que componen l'història dedicada a oferir al públic intel·lectual nordamericà les primícies de les obres més importants d'Europa».

«L'orquestra Bètica de Càmara» l'es-

trenà a Sevilla i la donà a conèixer per molts de pobles, inclús modestes i per ciutats, que dispensaren a l'autor, decoradors i intèrprets homenatges vivament entusiastes.

Fins aquí hem parlat de l'entusiasta acceptació del Retable per les persones majors. Però ¿què passarà amb els nins?

Pensem primerament que parlem de fa molts anys. Tots sabem la mala situació del teatre en general, i el teatre per infants estava pitjor. Els nostres nins a penes tenien idea de les teresetes. D'En Falla almenys el nom no era desconegut perquè cantaven amb certa devoció la «Nana» com a villancet en la Festa de la Sibil·la.

Reunirem els nins que avui diríem de vuitè i els majorets de setè. Els proposarem celebrar la Festa del Llibre amb una **comèdia molt especial**. Llegirem primerament l'escena del Retable en el Quijote. Explicarem minuciosament la partitura i al dia següent després d'un repàs de la sessió anterior posarem un disc del Retable. Parlarem de teresetes, desfressos, música.

La cosa començava bé ja que demanaren que repetíssim l'audició del disc. I en acabar, un grup ja es vestia de Quijote, Sancho i la resta, mentre que uns altres ja quasi es barallaven per cuidar-se de fer aparèixer el Rei Moro...

La idea fou acceptada. I és curiós que per adquirir una partitura per nosaltres

haguéssim de recórrer a un bon amic de l'escola que la féu arribar... de Londres, on està editada.

MUNTATGE

La representació necessita:

1.—Teatre de teresetes i un escenari per col·locar-lo.

2.—7 nins que representen els actors principals: Don Quijote, En Sanxo, Maese Pedro, el torsimany, l'estudiant, l'hostaler, l'home de les llances.

3.—Una col·lecció bastant nombrosa de teresetes.

4.—4 decorats per teatre de títeres.

5.—La música i 3 personatges per cantar la partitura.

A part dels nins, **no teníem res més**. Però gràcies a ells ho prepararem quasi tot.

Vegem:

1.—Férem el teatre de teresetes en el taller de fusteria. Resultava un poc massa petit. No teníem saló d'actes i per tant no hi havia escenari. Vàrem haver de posar el teatret entre dues columnes del corredor...

2.—Els 7 personatges. Per fer de Don Quijote, per exemple, teníem un al·lot únic: alt, prim i encara millor, entusiasta. Naturalment un baixet i grasset faria de Sanxo. El torsimany i Maese Pedro duguerem un poc més de feina per triar-los ja

que surten més a l'escena. Els papers restants foren triats pels mateixos nins.

3.—La col·lecció de teresetes: amb una de les receptes conegudes sortí una quantitat de caps considerable. En necessitàvem molts: 6 principals i 17 secundaris i uns quants cavallets. Les nines s'en-carregaren de fer els vestits de les teresetes.

4.—Els decorats foren fets segons uns croquis d'un antic alumne.

5.—Haviem de fer la festa en el pati de l'escola. Un pobre tocadiscs sens una instal·lació decent no serveix per res. Tampoc teniem per pagar una instal·lació.

Mossèn Joan M.ª Thomàs ens indicà tres membres de la seva famosa Capella Clàssica disposats a cantar els papers de Don Quijote, Maese Pedro i el torsimany. Ens ajudà també un bon pianista.

REPRESENTACIÓ

Aquest Retaule, dit en poques paraules, es compon d'un pròleg molt curt, 5 escenes i un final.

Les escenes consisteixen en una explicació cantada a càrrec del torsimany, davant el teatre de títeres que mentre se canta, té les cortines tancades.

Quan acaba el torsimany s'obren les cortines del teatre i les marionetes representen el que abans s'ha cantat.

En el pròleg se presenten els 7 personatges principals i en el final també estan tots en l'escena fins que s'acaba.

MILLORES

Quan comptàrem amb saló d'actes, la representació del Retaule millorà molt.

1.—El teatre se substituï per un altre més gros i de millor visibilitat. Còmodament podia col·locar-se damunt l'escenari.

2.—Ja no hi hagué necessitat de llogar els vestits dels 7 personatges. Tots tengueren vestit propi cosits per les nines sota la direcció de la mare d'una nina que era modista.

3.—Uns bons professionals vengueren a l'escola a donar un curset de construc-

ció de marionetes. Naturalment les noves molt més ben fetes substituïren les primeres.

4.—La part musical millorà molt. Empràrem el disc i l'aparell de megafonia del saló.

Aquesta representació s'ha repetit a l'escola diferents vegades, al Club Nàutic i a l'antic Teatre Sindical.

APLICACIÓ DEL RETAULE

La tècnica del Retaule és aplicable a molts altres temes literaris. Al Col·legi de So N'Espanyollet l'aplicàrem a la poesia «Motivos del Lobo» de Rubén Darío.

Ho férem així:

1.—Dividir la poesia en parts o escenes que tenguin un argument.

2.—Fer les teresetes adequades i necessàries: Sant Francesc, el llop, ovelles, freres i poble.

Quan els fets contats són molt ràpids i necessiten un canvi de decorat, és quasi impossible representar-les per marionetes. Això succeeix dues vegades en la poesia citada. En aquest cas preparàrem cartons retallats que es veien fent sombra damunt una tela blanca.

3.—De l'explicació (o millor lectura, que dependrà del tipus de poesia de l'obra literària escollida) cuidaran uns nins o nines, com millor convengui. Actuaran davant del teatre que mentrestant tindrà les cortines tancades. Aquests actors duran uns vestits adequats.

4.—Quan s'acaba l'explicació o la lectura, s'obren les cortines del teatre i les teresetes representen l'escena descrita.

5.—La música, fou preparada per un professional gran coneixedor de moltes obres. Va resultar molt apropiada:

a) pel que podríem dir pròleg,

b) pel temps de la declamació,

c) pel temps d'actuació de les marionetes.

ALTRES OBRES

Hi ha moltes composicions literàries susceptibles d'esser escenificades de la manera que hem explicat. Nosaltres te-

níem quasi a punt «La colcada» de Pere A. Penya.

Hi ha també l'obra «Le Renard» de Stravinsky. Sols necessita 4 teresetes i un sol decorat. I naturalment un disc. La lletra pot traduir-se i figurar en el programa.

Hi ha també una nombrosa sèrie d'obretes angleses que a pesar de no estar pensades per fer amb teresetes, són molt fàcils d'adaptar. Per exemple: «Les aventures de Tom Sawyer», «Fin i la Fada Negra», «L'illa del tresor». Com també l'alemanya «Figaro i Sussagna» amb música de Mozart.

Totes aquestes obretes tenen dues solucions:

1.ª Que les representin els nins aprenent el cant amb acompanyament de piano o també amb un parell més d'instruments. Té naturalment certes dificultats i bastant de temps de preparació.

2.ª Ensenyar les obres a una sèrie de nins de molt bona veu. Amb la notable renovellada de corals això és avui més fàcil. Es grava el cant amb acompanyament. La gravació pot servir no sols pels nins d'una escola sinó de qualsevol altra. En aquest cas són aprofitables naturalment les marionetes que juntament amb les corresponents decoracions poden fer-les de la manera que es vulgui.

I per acabar dues observacions: 1.ª Qualcú pensarà que aquesta música no és molt assequible per als nins. Això serà veritat si es tracta de nins que sempre es mouen entre «Na Catalina de Plaça» i «Ton pare no té nas»... Crec sincerament que l'element popular és molt necessari i aprofitable; però hi ha qualche cosa més...

2.ª No seria estrany que qualcú demanés per què hem pres per base una obra castellana. En primer lloc perquè he cregut que podia prestar una petita ajuda al teatre infantil i, en segon lloc, perquè crec que Cervantes, Falla i Stravinsky no són incompatibles amb la nostra llengua.

MIQUEL DEYÀ PALERM

LLUC

Bolletí

de

subscripció

NOM

DIRECCIÓ

POBLACIÓ

es fa subscriptor de la revista **LLUC** per l'any 1982. Pagarà l'import (600 pts.)

..... enviant gir postal o taló bancari barrat

..... contra reembossament (o al cobrador domiciliari si viu a Ciutat de Mallorca)

..... per un rebut domiciliat a Banc o Caixa

Marcau amb una X la forma de pagament que us interessi.

Retallau i enviau aquest bolletí de subscripció a **LLUC, apartat de correus 619, Palma de Mallorca**, i rebreu puntualment al vostre domicili la nostra publicació bimestral.

Notes per a una història total de Mallorca

L'article que al darrer número d'aquesta revista signava Bartomeu Carrió sota el títol de «La història i la seva interpretació: Mallorca», m'ha donat peu per intentar unes reflexions damunt història i historiografia de Mallorca.

Dues observacions preliminars. Pel que fa a l'article esmentat crec que els investigadors que han duit a terme recerques damunt l'origen de la bandera, ho han fet motivats per un moment polític i representant cadascun d'ells unes ideologies enfrontades des de la rel. No tornaré damunt aquest tema per raons que s'entendran quan s'hagi llegit aquest article.

En segon lloc voldria avançar que aquestes planes parlaran del que jo entenc per història i de la seva funció (primerament ens ensenya a llegir els diaris, diu Pierre Villar), després dels tractaments historiogràfics i per acabar intentar una aproximació al que hauria d'esser una història total d'aquest país: Mallorca.

Tots sabem —i pot resultar ja tòpic dir-ho— que la història acadèmica ha jugat el seu paper en la defensa i conservació de l'ordre establert, bé fabricant mites acceptats majoritàriament sense reflexió, o bé practicant una erudició que serveix perquè l'historiador no es fixi en el món que l'envolta. Enfront d'aquest concepte, en el que tots hem estat educats, hi ha una història que tracta d'esser eina de treball i voldria citar com recordatori l'historiador anglès Hobsbawm quan diu que és d'homes de qui tracta la història, i que el nostre objectiu últim és la creació d'un món en el qual puguem construir-nos la pròpia vida i la pròpia història, en comptes de deixar que la facin d'altres, incloent-hi els universitaris.

Aquesta nova història no té per objectiu substituir les velles interpretacions ja que no podem donar un passat interpretat —i no m'importa que aquesta visió sigui progressista per justificar la seva imposi-

ció— sinó que es tracta d'ensenyar a utilitzar ulls i cervells, a formar homes crítics, i crítics són els que no accepten l'existència d'un fet o l'autenticitat d'un text fins que ho han verificat. I també aquesta nova història ve recolzada per les perspectives que té cada generació quan torna a considerar el passat i els judicis que s'emeten damunt ell en un empenyament continuat per transformar el vell en nou.

Doncs bé, si tractam d'humans —no d'herois— haurem de rebutjar la visió triomfalista de la història com si des de l'antigor fins avui tot hagués estat una marxa triomfal on tot s'anava superant i les victòries venien una darrera l'altra. No negaré els progressos: tots els podem veure i fins i tot participar d'ells, però l'home també ha caigut, també hi ha errors, enderriments, fracassos, i aquests fets —negatius per algú— també conformen aquesta societat, també són part del nostre passat cultural. La història

Bolletí de subscripció/ informació

NOM

ADREÇA

POBLACIÓ..... D. P..... TEL.....

..... Voldria rebre més informació respecte a la vostra associació.

..... Voldria fer-me soci per una quota de..... Pts.

(Mínima 2.400 Pts./any), i

..... Passaré pel vostre local a formalitzar la inscripció.

..... Vull rebre els fulls d'inscripció a casa meva.

Marcau amb una X allò que us interessi. Retallau i enviau aquest bolletí de subscripció/informació a OBRA CULTURAL BALEAR. Impremta, 1, pral. 2.ª - Palma, 1.

ha estat el testimoni de la marxa cansada —i a voltes dolorosa— dels homes que s'han enfrontat amb uns obstacles per aconseguir una vida millor, i vull repetir que aquests dolors i cansaments també són elements conformadors d'aquesta societat.

II

Amb aquesta afirmació arribam a una qüestió delicada. Es tracta de l'esteticisme de les idees de l'historiador. De fet una bella teoria pot donar grans satisfaccions intel·lectuals molt al marge del fet que reflexi o no la realitat estudiada. Parl d'aquells que fan història per justificar la seva ideologia, o aquells que la fan fixant-se en un model i volent incorporar-ho a una realitat que, generalment, és diferent de la «modèlica». Extreure judicis qualitatius de les dades quantitatives que ens donen les fonts estadístiques és una tasca difícil i que pot dur a la confusió.

La visió que l'historiador ha de donar del seu treball ha de tenir un sentit de servei cap a tots els homes, s'ha de poder entendre per tots, perquè en definitiva la història parteix de l'observació del món en què vivim i la seva funció és referir-lo, per via de contrast, al món que el va precedir.

Amb el coneixement del passat podem entendre el present i disposar-nos a construir el futur, lluny d'aquests mites que mostren una història plena de creuades, guerres, miracles i prejudicis.

III

Partiguem del fet derivat de l'observació de la realitat: Mallorca és el centre turístic més important de l'Estat (i no dic amb orgull). ¿Com entendre els mecanismes que han duit a aquesta situació? Això s'explica per la introducció accelerada del sector terciari a un món principalment rural. Conseqüències: desequilibris zonals, població treballadora de temporada, degradació del medi ambient, alienació cultural, dèbil i trencadissa pervivència dels costums més arrelats, vacuïtat per part de les institucions que han permès l'empenyorament d'aquesta terra a uns interessos frívols, i encara n'hi ha més, de conseqüències, que es poden treure...

Des d'aquí comença la tasca de l'historiador: investigar totes les activitats dels homes (treball, habitatge, art, comerç, literatura, relacions socials, ...). Hi ha algunes d'aquestes activitats que ja han deixat d'exercir-se o s'han modificat i n'hi ha que encara se conserven i agafen una importància extrema quan la pervivència de la comunitat està en perill. En un repartiment clàssic les primeres serien història i les segones cultura popular. Ja s'haurà entès que el terme «cultura» no té aquí un sentit burgès, sinó que més bé es tracta de tot el que podríem anomenar «el món perdut» en expressió de Pierre Laslett, o en vies d'extinció.

Tot es part dels nostres trets culturals i si el que intentam és fer una història total, una descripció global del passat, on hi

puguem incloure tot en un cos general, on estudiem la cançó també com reflex d'un sistema de relacions socials, on el ritm pugui ésser estudiat sota el punt de vista de la utilització social que se'n fa d'ell i com aquesta utilització se va diversificant i transformant amb les estructures socials, on la Sibil·la —sols cantada aquí i a Alguer— sigui analitzada com l'única testa d'una tradició primer profana, després religiosa, que s'extenia per tota Europa. Amb una paraula: on tota activitat humana —per pobra que fos— tengui el seu lloc perquè dins la història res és marginal.

Aquesta visió global queda justificada si entenem la història com una anàlisi cap al passat. Els estudiosos de la Cultura Popular poden trobar alguns fets per la seva anàlisi que són encara vigents, això sí, marcats per la inestabilitat i complexitat de trobar-se fora del seu marc natural. Des d'aquí pot néixer una col·laboració que complementaria la verificació de l'anàlisi històrica.

Així donariem a la història la visió de present que li pertoca, perquè vivim aquí, a aquest món intrincat, perillós, i també bell i no ens podem absteure d'ell, i més: la història cal refer-la i repensar-la en diferents moments des de la perspectiva que hi projecta el present.

ANTONI QUINTANA
Desembre 81

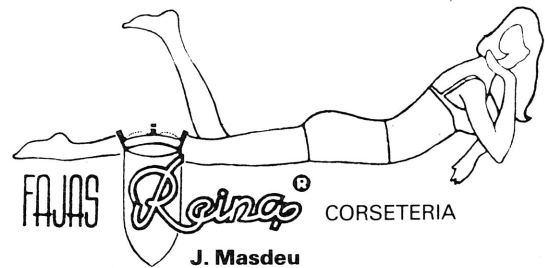

FÀBRICA D'ARTICLES DE PELL
guants
bosses
peces de vestit
i marroquineria en general

Gran Via de Colón

Telèfon 50 19 00

INCA

Josep Tous Ferrer, 1 - Tel. 216033 - Palma de Mallorca

al servei

de la dona

jove i elegant

dona
corseteria

J. Masdeu

COLON, 62 - Tel. 216558
Palma de Mallorca

Ariany: esbós prehistòric

per Antoni Salom i Curiert

INTRODUCCIÓ

L'estudi de les relacions socials de l'home prehistòric d'Ariany es pot efectuar gràcies al coneixement dels monuments que els primitius hi varen realitzar.

Partint de la base que tot monument, o millor dit, tota composició pedrenya no natural ha d'haver estat realitzada per la mà de l'home, arribam a la conclusió que, a Ariany es va desenvolupar una cultura a 2.000 anys abans de la nostra era (concretament en data relativa segons Cantarells dels anys 1700-1600 a. J. C.).

Si a més de monuments pedrenys, trobam complements de la vida material de l'home (ceràmiques, punyals, objectes d'adorn) i endemés d'això, també en trobam les pròpies restes, no podem dubtar que l'home prehistòric va fer un tipus de societat determinada, regida per unes lleis pròpies i governada per uns quants delegats.

Efectivament, veiem que en el terme d'Ariany existeixen, catalogats, un bon nombre de monuments megalítics i restes pre- i protohistòriques, com són: 6 conjunts prehistòrics, 14 coves naturals o artificials, una habitació prehistòrica, 5 talaiots i 11 vestigis de restes prehistòriques, d'insegura classificació pel seu estat tan ruïnós o per trobar-se ocults per pedres acaramullades posteriorment, terra de vegetació espessa, edificis moderns, etc.

Per l'execució del present treball hagués convengut fer un estudi comparatiu de cada un dels monuments, o al menys de cada grup tipològic d'aquests en relació als altres del mateix grup de Mallorca. Quan em trob sense bibliografia referent als talaiots, conjunts i habitació prehistòrica i al no dispondre de temps material per, al menys visitar-los, i establir l'enquadrament tipològic, he basat la meua feina en allò que més bibliografia té: LES COVES. De qualsevol manera essent les dues coves principals, estudiades com a fonts de gran informació referent a l'home primitiu d'Ariany, crec que les possibles relacions de l'home amb les altres persones del territori quedaran relativament però, positivament resoltes.

D'aquesta manera, les fonts d'informació, de què jo he fet ús, han estat les referents a SA CANOVA D'ARIANY I SON MAIMÓ.

SA CANOVA D'ARIANY

Per a fer un estudi comparatiu, tant del tipus de cova com de l'adreç en la seva possible relació amb el dels altres llocs crec que es fa necessari donar una relació de tot el referent a la cova mateixa.

A) DESCRIPCIÓ DE LA COVA I ENUMERACIÓ DEL SEU ADREÇ

Situació: En les terres situades a 1 Km. escàs, cap al Nord d'Ariany davant la Badia d'Alcúdia, dins una marcada eminència que no arriba als 100 m. d'altura damunt els plans de Sta. Margalida dins la part Nord, els de Petra al Sud i els de Maria de la Salut a l'Oest.

Es troba dins d'una parcel·la de terra pedrosa i mont baix, dins el suau vessant Nord-Oest, que mira cap a Sta. Margalida.

Trobada de la cova: Va tenir lloc l'abril de l'any 1950. Es trobaven uns obrers efectuant la rompuda d'aquelles terres i quan va esclafir un barrobi donà lloc a un forat d'una fondària fins a 2 m.; la curiositat arribà a engrandir-lo per poder facilitar el descens d'una persona, descobrint la buidor que formava la cova.

Caràcters de la cova: És una diaclasa natural, formada en el miocèndoboniense, amb gruixades formacions estalactítics i estalagmítics que mostren un curiós aspecte i ocasionen, a la vegada, una gran irregularitat i una desigualtat de nivells en el sòl i volta. El forat provocat pel barrobi correspon a l'extrem Sud de la cova, la qual s'estén de manera estreta i allargada cap al Nord, a una longitud aproximada a 20 m.

L'altura és molt variable, puix depèn de la volta en relació amb el nivell del sòl, sempre en pendent cap a l'interior. Aquesta altura oscil·la de 2 m. de l'extrem Sud fins a 4 m. cap a la part central de la cova. L'amplària també varia de m. i mig i 2 m. en els seus extrems, fins a 4 m. com a màxim, en el centre.

El forat que degué constituir la primitiva entrada, es va trobar a prop del centre, en forma de pou i travessa una capa calissa de 2'10 m. de gruix. L'orifici, encara natural, pareix estar rudament retocat per la mà de l'home; té un diàmetre aproximadament a 1'50 m.

Excavació i jaciment: La cova sols fou excavada en part per **D. Lluís Amó**

rós, Comissari local d'excavacions, i pel P. Joan Canyigueral, S. J., Professor de Ciències Naturals i Director del Museu del Col·legi de Montision, el febrer de l'any 1951; encara que amb anterioritat els mateixos descobridors havien remogut i saquejat gran part del jaciment, circumstància que va impedir aclarir-ne amb exactitud les característiques.

La quantitat de fragments de ceràmica incisa alternaven amb ceràmiques sense decoració i objectes de metall i os.

Adreç:

Ceràmica llisa:

14 tassons semiesfèrics amb les seves variants.

11 tassons bitruncònics.

9 tassons truncònics.

4 peus de copa.

4 tassonet del tipus globular esclafats.

1 tassonet globular amb ansa del tipus característic de les coves funeràries artificials.

Ceràmica incisa:

diversos fragments perteneixents, la gran majoria, a tassons truncònics, especialment de la forma 6 a.

Adreç metàl·lic:

-6 fulls de punyal (triangular i trapezoidal)

-3 ganivets de bronze

-20 punxons de bronze.

Una vegada haver vist el context general de la cova, crec convenient passar a fer un estudi metòdic i la seva relació cultural-social amb altres nuclis pretalaiòtics. Aquest estudi seguirà la forma sistemàtica de l'anterior.

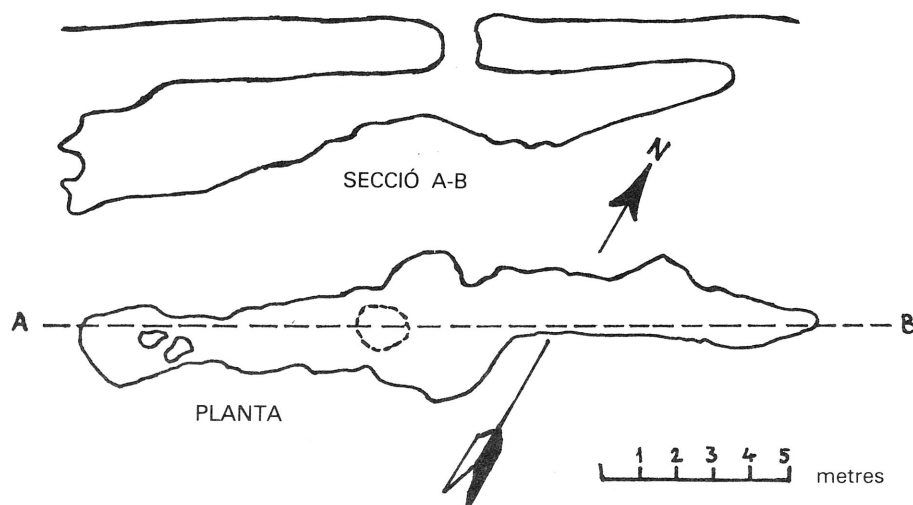
B) RELACIÓ AMB ALTRES NUCLIS.

Enquadrament cronològic. Va condicionar per l'adreç trobat.

Segons en **Rosselló-Bordoy** (1) podem enquadrar «Sa Canova» dins el tipus «a» de la cultura pretalaiòtica arcaica amb data aproximada de l'any 1800 a. J. C., caracteritzada per una fàcies cultural de ceràmiques incises d'influència italiana.

El professor **Lilliu** diu: «No es pot ex-

(1) Conferència pronunciada a càrrec de D. Guillem Rosselló Bordoy, el dia 22 d'agost de l'any 1979, dintre del 1.er cicle de conferències sobre la història d'Ariany.

ARIANY (MALLORCA). Sa Canova.
Secció i planta de la cova.

cloure que es remuntin al Neolític recent-protocalcolític els estrats inferiors d'alguna cova destinada a enterraments. A les coves de Vernissa (Sta. Margalida) i «Sa Canova», el jaciment inferior contenia tassons globulars amb vorera girada, i tronc-cònics de tradició neolítica».

La ceràmica en general. La ceràmica, l'aspecte material més conegut, indica mitjançant la seva tipologia uniforme al llarg i ample de l'illa, que existia una relativa unitat estilística, sense marcades fàcies locals, així com passa a Sardenya, encara que pareix que varen existir certes diferències segons les regions. La identitat més o manco notable, de tipus, no és suficient per provar l'existència de nuclis artesans únics que varen difondre la seva producció per tota l'illa, fet impossible per quant les variants de composició de les pastes, provenen de la presència de molts de centres de producció. La certa unitat artística citada podria basar-se en una identitat tal vegada cultural, potser política; emperò, per ara, és impossible dilucidar-la.

La ceràmica llisa. Per fer el seu estudi empraré la tipologia de **Veny**.

Segons aquest, la ceràmica llisa de «Sa Canova» es divideix en:

- Vaixelles carenades forma 4b.
- Vaixelles carenades forma 4f.
- Fragments carenats forma 4c.
- Vaixelles globulars esclafades forma 3a.
- Vaixelles semiesfèriques esclafades forma 1.

-Tassons tronco-cònics forma 6a.

L'explicació de totes aquestes formes és la següent:

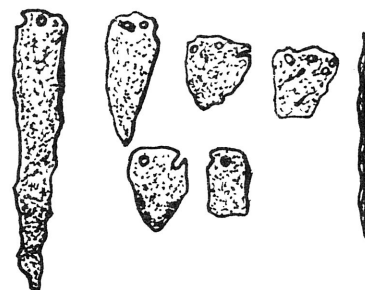
I.—Tassons de perfil en arc de cercle; boca ampla, oberta i llisa; morros rectes, intravertits o extravertits, amb caire rodonenc, horitzontalment pla o bisellat cap a l'exterior. Solen anomenar-se semiesfèrics o de casquet esfèric. Les seves parets són completament llises; de vegades just a la vorera hi ha qualque capoll senzill d'escàs relleu, com un element decoratiu. Hi ha casos en què el centre de la base corba es presenta amb una depressió concavada més o manco circular, així es pot mantenir millor dreta.

Solen ésser de petita mida, amb un diàmetre bucal mig de 10 cm. i una altura de 6 cm. Endemés, existeixen alguns exemplars que sobrepassen els 20 cm., emperò es poden considerar fora del normal.

III.—Tassons de perfil globular, de parets llises, espatulades, més o manco poroses, de base corba; boca grossa o estrangulada amb coll generalment golada, llavis rectes o despleats cap a fora i caires rodons.

3A.—Tassons globulars esclafats o esfèrics, sense cap casta de coll; per tant, amb boca més o manco estrangulada i llavis arrodonits.

IV.—Tassons carenats, constituïts per un doble cos: l'inferior, generalment semiesfèric o de casquet esfèric, i el superior, tronc-cònic; ambdós ajuntats formant una aresta viva més o manco desenrotllada. El cos superior sol rematar-se

Sa Canova d'Ariany.
Adreç metàl·lic pre-talaiòtic
(segons Rosselló Bordoy)

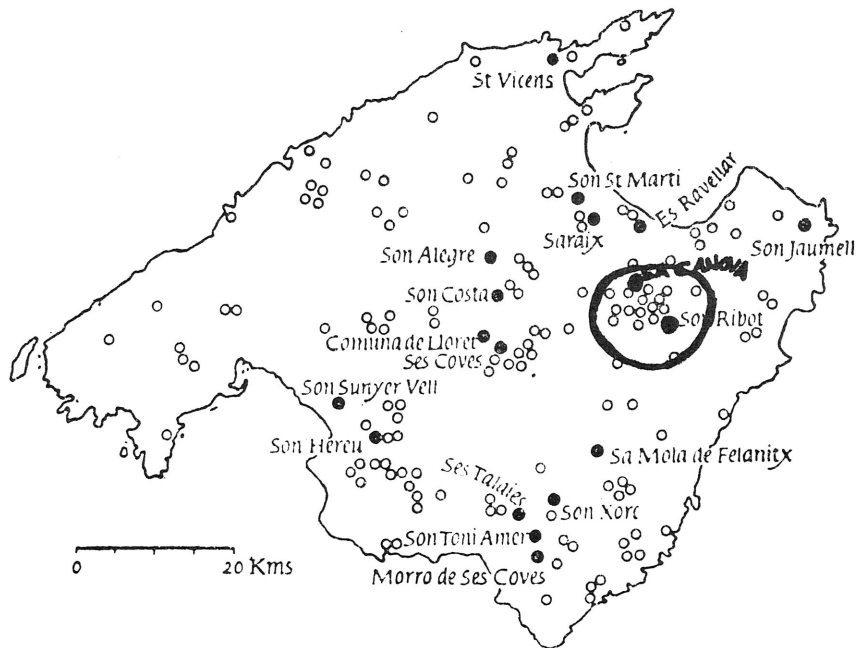
amb uns llavis fins lleugerament apriats i tombats cap a fora. És un tipus de vaixel·la que apareix en la majoria de jaciments, emperò sempre en poca quantitat. Degut a la seva semblança amb les formes carenades de l'ARGAR es va qualificar la cultura baleàrica d'argàrica; l'estudi de les tombes col·lectives de la Grècia continental ens ha procurat aquesta forma carenada ja en l'Helàdic II. Atenent al distint desenvolupament que alça el seu doble cos, podem distingir les següents variants:

4B.—Tassó carenat, amb el cos inferior reduït a casquet esfèric i el superior tron-

Classificació del P. Veny detallada:

data aproximada		tipus	fase	coves artificials	coves naturals
1800-1600		II		Son Sunyer, IX	Sa Canova Son Marroig
ceràmica	sílex	bronze		caràcter monumental	
Incisa B	esquerdes atípiques	punyals pentagonals		cambra circular grossa, corredor senzill.	

Esquema cronològic i característiques de la cultura de les Coves mallorquines segons el Pare Cristòfol Veny, 1968.

Situació de les principals coves de Mallorca. (Segons Mascaró)

cònic de paret quasi vertical, de manera que dona lloc a una boca grossa oberta amb llavis lleugerament despleats. L'aresta d'unió queda un poc esmorteïda.

4C.—Tassó carenat, amb cos inferior desenrotllat en forma de casquet esfèric, arista d'unió pronunciada i viva i cos superior molt inclinat, amb boca estrangulada, coll golat i llavis molt oberts, encara que curts.

4G.—Tassó carenat de perfil bitroncònic, amb el cos inferior esclafat en la seva base, i de parets lleugerament abombades; el cos superior, unit a l'inferior amb arista viva, es desenrotlla molt inclinat i amb escòcia, donant lloc a uns llavis lleugerament despleats cap a fora.

VI.—Tassons de cos tron-cònics invertits, de parets llises, lleugerament abombades o deprimides, amb o sense apèndix lateral de pressió en forma d'ungla o de llengüetes horitzontals; amb bases i fondos plans, en general de major grossària que les parets. La part inferior pot formar arista viva o esmorteïda, i inclús sortint. En alguns exemplars s'observa una base còncava o cupuliforme.

6A.—Tassons tron-cònics, de parets perfectament rectes o lleugerament deprimides, amb el caire del llavi pla horitzontal o bisellat cap a l'interior.

PARAL·LELS ULTRATERRITORIALS

La ceràmica llisa trobada a les coves presenta qualche semblança amb la ceràmica de la Península Ibèrica de l'època d'Argar; així i tot, aquest parentiu, mantingut per Colomines, és molt tènue, puix se redueix quasi als tassons bitroncònics que no presenten, endemés, una complexa identitat entre ambdós tipus. En canvi, el tassonet globular amb corona d'anetes, és un element completament estrany a l'argàric. Un precedent més exacte es pot trobar en determinades cultures del Neolític europeu (Cortailot i Chasseense B Languedociense).

BIBLIOGRAFIA:

MASCARÓ PASARIUS, J.: «Cuevas Prehistóricas de Mallorca». Palma de Mallorca, 1962.
«El hombre primitivo de Mallorca». Editorial: J. Mascaró. Palma de Mallorca, 1970.

ROSSELLÓ BORDOY, GUILLERMO: «La Prehistoria de Mallorca». TMM, 11 (Trabajos del Museo de Mallorca). Palma de Mallorca, 1972.

«La cultura talayótica de Mallorca». Palma de Mallorca, 1973.

PERICOT GARCÍA, LUIS: «Las Islas Baleares en los tiempos prehistóricos». Barcelona, 1975.

ENSENAT, B.: «Arqueología Balear. Los problemas actuales de la historia primitiva de Mallorca». Palma de Mallorca, 1953.

VENY, CRISTÓFOL: «La Cueva de Ariany». BSAL pàg. 35. Palma de Mallorca, 1953.

«Sa Canova». Tesis doctoral. Palma de Mallorca, 1968.

AMORÓS, LUIS: «Ariany, (Mallorca), Sa Canova». NAH, 2, pàg. 17. Palma de Mallorca, 1953.

CANIGUER CID, P. J.: «Los primeros habitantes de Mallorca». «La cueva de Sa Canova de Ariany». IBÉRICA, Barcelona, 1951, pàg. 348.

ANTONI SALOM CURIENT

Homenatge a Francesc de B. Moll, un activista de la nostra cultura

Els dies 26-28 de gener, a la ciutat de Mallorca, es reté homenatge a Francesc de Borja Moll i Casasnovas, figura clau de la cultura de les Illes i de tots els Països Catalans en el nostre segle.

Els actes foren organitzats pel Departament de Llengua i de Literatura catalanes de la nostra Universitat, per la Secció de Català de l'Escola Universitària d'EGB de Ciutat, i per l'Obra Cultural Balear. Patrocinà els actes d'homenatge l'Ajuntament de Palma.

Dia 26 de gener, a la Casa de Cultura de «La Caixa» —amablement cedida per aquesta entitat— es féu la presentació de l'homenatge, en nom de les entitats organitzadores. Parlà el Dr. Joan Miralles i Monserrat, cap del Departament de Llengua Catalana de la Facultat de Filosofia i Lletres. Explicà els motius de l'homenatge al públic que omplia de gom en gom la sala de conferències, i que aplaudí fortament quan Joan Miralles anuncià que el seu Departament proposaria a la Universitat de Palma que nomenàs pròximament Doctor «honoris causa» el Sr. Francesc de B. Moll. A hores d'escriure aquesta crònica ja s'ha pres per unanimitat tal acord sobre la concessió d'un títol que l'homenatjat té adquirit per tants de mèrits.

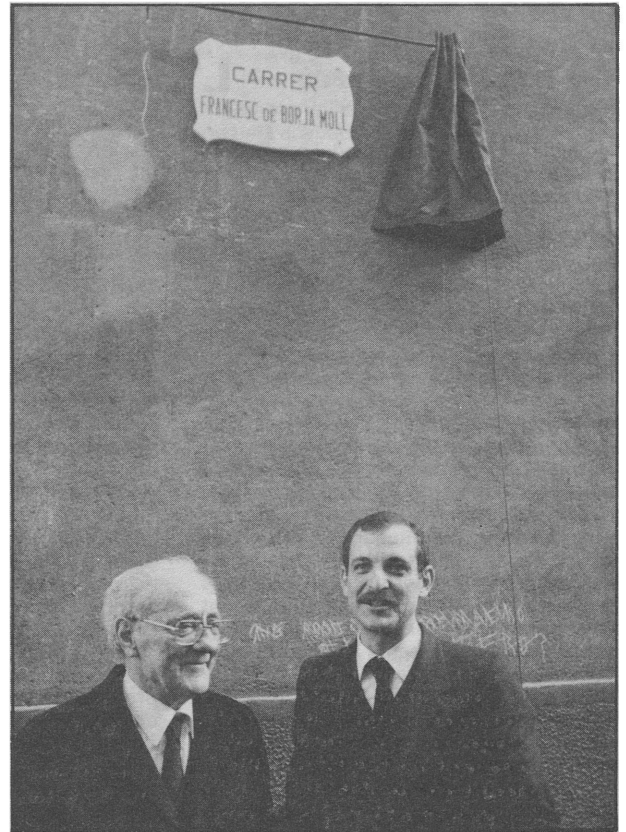
Seguidament Josep M.ª Llompart llegí la conferència del rector de la Universitat de Barcelona, Dr. Antoni M.ª Badia i Margarit, qui no havia pogut venir a Ciutat per trobar-se a una reunió de rectors. La conferència es va centrar en records personals del conferenciant sobre la seva amistat amb Moll des dels anys de la post-guerra, destacà l'obra filològica de Moll i la seva tasca ingent en la continuació de l'Obra del Diccionari, iniciada per Mn. Alcover. Joan Veny, professor adjunt de Lingüística catalana a la mateixa Universitat, féu el seu parlament farcit d'anècdotes i categories sobre la labor lingüística del Sr. Francesc de Borja.

Dia 27, Josep Massot i Muntaner destacà a la seva conferència la tasca d'animador cultural i d'editor que Moll ha protagonitzat durant els anys difícils que segueixen la guerra civil. El va definir com un activista de la nostra cultura.

Dia 28, a les 8 del vespre, a l'esmentada sala de conferències tingué lloc una taula rodona en la qual, endemés dels participants previstos, intervingueren el fill de Manuel Sanchis Guarner —recentment difunt—, Manuel Sanchis-Guarner i Cabanilles, i el representant personal del Conseller de Cultura del País Valencià, Alfons Llorens. Antoni Amorós parlà de la seva col·laboració a l'Obra del Diccionari els primers anys de la post-guerra i retragué anècdotes ben curioses sobre dificultats editorials de part de la censura. El menorquí Miquel Melià llegí la intervenció del secretari de l'Institut d'Estudis Catalans, Ramon Aramon i Serra, qui es referí al perfil humà d'En Moll. El P. Miquel Colom, un dels primers col·laboradors en la tasca del Diccionari, esmentà també les seves vivències al costat del gran filòleg homenatjat. Josep M.ª Llompart es referí al protagonisme decisiu i discret de Moll en la fundació de l'OBRA CULTURAL BALEAR, en la casa del qui en fou primer president, el Sr. Miquel Forteza. Finalment Jaume Vidal i Alcover destacà la labor de Francesc de Borja Moll en pro de la literatura.

Molta gent hagué de seguir aquests actes a la sala habilitada a la Biblioteca de «La Caixa», a un pis inferior, a través d'un circuit tancat de televisió. Per cert que tots els actes foren gravats en vídeo i se'n farà una edició completa i una altra d'abreujada.

També entre els assistents es repartí una cronologia del Sr. Moll, elaborada per alumnes del Departament de Català de la nostra Universitat.

Després de l'esmentada taula rodona, devers tres-centes persones, encapçalades pel Batle de Ciutat i diferents regidors, s'aplegaren a Ca'n Penasso, devora Bunyola, en un sopar d'homenatge a Francesc de B. Moll. A la fi, es llegiren nombrosíssimes adhesions. Parlaren el Sr. Alfons Llorens qui manifestà l'acord d'«Acció cultural del País Valencià» de demanar a la Universitat de València que atorgui el títol de «Doctor honoris causa» al gran filòleg que tant ha enalzit —remarcà— la llengua dels valencians; clogué l'acte el Sr. Ramon Aguiló, batle de Palma, amb unes paraules que evocaven records d'infantesa quan sentíem el Sr. Moll llegir les «Rondaies» d'en Jordi des Racó per «Ràdio popular» i també el mestratge de Francesc de B. Moll en l'ensenyament de la nostra llengua. Convidà tothom a l'acte de descobriment de la placa d'un carrer —entre l'Avinguda Comte de Sallent i el carrer dels Oms— que a partir de l'endemà, 29 de gener, duria el nom de Francesc de Borja Moll. Oferí també a l'homenatjat una placa commemorativa.

També els alumnes de l'Escola de mallorquí de Manacor oferiren presents al Sr. Moll. Amb paraules plenes de modèstia, el Sr. Moll agrai a tothom l'homenatge verament multitudinari.

Els qui ens consideram deixebles de Moll, deutors del seu mestratge insigne, del seu treball ingent a favor de la nostra llengua i cultura, ens hem d'alegrar ben de cor que el nostre poble, seguint la crida de les entitats organitzadores, hagi pogut retre un testimoni tan arrodonit i entusiasta al gran home de les nostres lletres, un menorquí, ciutadà de Mallorca, que per sempre més marcarà una fita en la història de la nostra cultura. — P. LI.

El coneixement del medi i les seves possibilitats educatives

L'Escola Normal a Lluç

La idea d'educar a partir del medi no és nova, certament, al llarg de la història de l'educació i de la pedagogia, en trobam exemples, però aquí no és el moment d'analitzar l'educació com a fet històric, sinó simplement descriure i presentar una experiència recent de pedagogia del medi, emmarcada dins la línia de renovació pedagògica que l'Escola Normal hauria de promoure i que avui en dia no és corrent al sistema escolar com a pràctica educativa. (1)

Plantejada aquesta idea i la necessitat de conèixer la realitat sociocultural i econòmica que ens envolta, els alumnes de 3.er de Ciències de l'Escola Normal de Ciutat, es decidiren a viure una experiència educativa al Monestir de Lluç, prèvia discussió de certs problemes que a l'actualitat planteja la formació dels mestres a nivell social i didàctic. I davant la urgent necessitat de trobar un nou enfocament de les activitats docents a la nostra institució, començarem la tasca.

Perquè la vivència pedagògica fos coherent amb les nostres aspiracions, es va procurar obrir la discussió a la participació de tots els elements de la classe i al mateix temps es va obrir la classe a la col·laboració d'altres professors, amb la finalitat d'afavorir la posta en comú de diferents punts de vista de diversos especialistes, per així aconseguir una mena

d'interdisciplinarietat o pluridisciplinarietat, tenint en compte que la realitat és una totalitat.

Però la primera passa per a dur a terme l'experiència aquí exposada, i per arribar a superar la clàssica utilització que es fa del grup de classe, fou la realització d'una assemblea, d'on va sorgir la concreció de la forma i enfocament de la tasca a realitzar.

Els resultats d'aquesta assemblea quedaren resumits als següents punts:

1.—Per afavorir la col·laboració interdepartamental es va proposar convidar els professors (especialistes en temes referents a geologia, zoologia i biologia) Antoni Bennàsser i Xavier González, els quals acceptaren de bon gust. La part de Ciències Socials estava coberta per la participació de tots ja que la proposta havia sorgit de la classe de Sociologia de l'Educació. (2)

2.—Es va fer un esforç reflexiu per a possibilitar la continuïtat i efectivitat dels projectes programats, mitjançant la posta en comú de les possibles suggerències i modificacions a la idea inicial.

3.—Es van determinar de manera flexible les tasques a realitzar, cobrint aquest primer projecte els canvis i matisacions que la pràctica ens aconsellàs.

4.—També es va proposar seguir la discussió de les qüestions plantejades a una

propera reunió, per a dur a terme una programació més perfilada i d'acord amb el medi a estudiar.

Una vegada presa aquesta determinació, es va celebrar la reunió definitiva, que va ésser determinant per a la dinàmica posterior de l'experiència, ja que es perfilaren els objectius a aconseguir.

EVOLUCIÓ I DESCRIPCIÓ DE L'EXPERIÈNCIA

A Lluç el dia 9 de Desembre de 1980, ens reunirem un grup de 25 persones per iniciar la feina programada i decidir in situ la conducta grupal a seguir. (3)

La primera activitat va ésser entrar en contacte amb el medi a on s'havia de desenvolupar la vivència educativa i al mateix temps es va tractar d'organitzar el funcionament intern del grup i ens vàrem, d'aquesta manera, situar a l'indret que havíem d'observar.

Una vegada duits a terme aquests prelinars, ja l'horabaixa, començarem la primera sortida prevista, a nivell de gran grup, cap al Mirador de ses Barques passant pel Gorg Blau.

Aquesta ruta ens va servir per donar i constatar la panoràmica de part de la Serra Nord. La metodologia a seguir durant aquesta passejada va ésser la de pre-

El Drach

BIJUTERIA DE NOVETAT
OBJECTES TIPICS DE MALLORCA

Sant Domingo, 11

CIUTAT

Diario de Mallorca

un diari

per a tots els mallorquins

(Fotografia Pere Bru)

veure una sèrie d'aturades, a on es contenen les impressions rebudes del que observàvem, mentre qualcú explicava algunes de les característiques a tenir en compte.

La primera aturada cap al Gorg Blau es va produir al Mirador de l'entreforc i aprofitarem per a contemplar la natura que ens envoltava; allà començam a reflexionar damunt el tema a estudiar.

De l'observació directa en treim una sèrie de comentaris, com per exemple al descriure la vegetació, miram de descobrir les possibles relacions existents amb altres especialitats, agricultura, ramaderia, que al mateix temps es veuen condicionades per a les característiques físiques i geogràfiques del medi existent, etc.

És així que per explicar aquesta interrelació, va esser positiu indicar, de manera elemental, les característiques que influeixen a la població i a l'estructura de propietat del Municipi d'Escorca, la primera molt disseminada, si exceptuam els nuclis de Lluc i de sa Calobra, la segona amb característiques de gran propietat, tot això relacionat amb les condicions físiques d'habitabilitat i ocupacions dels pobladors de la Serra Nord. (4)

Seguim cap al Gorg Blau a on ens aturam per observar l'embassament i al mateix temps comentar les característiques i peculiaritats que destaquen a la construcció i a la seva utilització.

Posteriorment ens dirigim cap al Túnel, passant per davant el control dels militars i dels americans, i des del mirador de Sóller contemplam Fornalutx i Sóller, i es fa notar la presència de l'hotel no acabat que espenya l'esplèndida vista que ens ofereix la natura.

Per acabar aquesta primera excursió ens dirigim al mirador de les Barques on contemplam el Port de Sóller i allà vàrem

comentar la funció de ports i es va obrir una discussió sobre el tema del Parc Natural. (5)

El vespre per completar l'excursió aquí comentada vàrem contemplar una sèrie de filmines referents a la Serra Nord i a la Muntanya en general. Quan va acabar la jornada es va fer una reunió conjunta per planificar el dia següent, en la qual es va veure que l'endemà ens hauriem de dividir en grups més petits, però també es veia la necessitat de facilitar la comunicació intergrupual.

El dematí un grup es va dirigir al Puig de Massanella i va aprofitar les possibilitats que el medi oferia d'observació: Vegetació, geografia, geologia, clima, sitges, etc.

L'altre grup va quedar al Monestir de Lluc i es va fer una xerrada molt profitosa amb el Prior ja que ens va introduir en la problemàtica del Monestir i de l'Escolania; amb ell també visitarem l'Escolania. Cal destacar que aquesta a les seves activitats escolars utilitzen la nostra llengua.

A la tornada del Puig de Massanella comentarem les activitats realitzades i a la tarda visitarem els museus de ciències i l'històric a nivell de gran grup.

Al dia següent el gran grup es va subdividir:

—Uns anàrem a visitar l'Arxiu Municipal i fèrem una xerrada amb el Senyor Batle per conèixer la problemàtica del Municipi d'Escorca.

—Un altre grup visità Menut, finca d'ICONA, per a dur a terme el que podem anomenar ruta pedagògica.

—La problemàtica agrícola es va tractar amb dues entrevistes, una amb el pare pagès Jesús Dean, encarregat de la possessió de Lluc, l'altra amb en Martí de Son Colom que a més d'esser un mestre de l'Escola de Lluc és llogater de Son Colom.

—Finalment es va visitar el Cosconar pel que representa a la història del contra-

ban mallorquí. Allà hi havia la caserna dels carabiners que pretenien controlar les rutes de contraban de la zona. Cal recordar que la finca va esser comprada per Joan March i que la casa dels pagesos està construïda dins la roca.

A la darrera assemblea hi va haver un canvi d'impressions per analitzar els resultats de l'experiència, però la tasca continuaria a Ciutat ja que es preveu la redacció d'un informe bastant ample.

COMENTARI FINAL

Que no vol dir cloenda, perquè la tasca no està acabada, però podem afirmar que l'experiència ha resultat bastant positiva, si bé havíem d'anar sempre contra rellotge, per manca de temps.

També s'ha vist que és necessària una més completa programació prèvia i un mínim de normes discutides entre tots, encara que sempre flexibles pels possibles inconvenients que puguin sorgir in situ.

La pedagogia del Medi o Territorial és una alternativa molt interessant per aconseguir una renovació pedagògica a qualsevol centre educatiu, sigui de preescolar, E.G.B., F.P., B.U.P., o a la Universitat.

En el cas concret de l'Escola Normal, ja que la seva funció teòrica és la de formació de mestres a nivell d'E.G.B., és important promoure més activitats d'aquests tipus per així posar els futurs mestres en contacte directe amb la nostra realitat de la qual hauran d'informar als seus futurs alumnes.

Per a no allargar més acabarem aquest escrit agraint a la comunitat del Monestir de Lluc les facilitats i l'interés que posaren perquè aquesta experiència es pogués realitzar.

BARTOMEU MULET TROBAT,
prof. de Sociologia de l'Educació
de l'Escola Normal.

JOAN MORA MIR,
alumne de tercer de Ciències
de l'Escola Normal.

(1) Aquí en citam una que es va fer a Felanitx, publicada a la Revista Maina, amb el títol «Felanitx, Abril de 1980. Una Experiència de Pedagogia del Medi» Serra Busquets, Sebastià i Mulet Trobat, Bartomeu, al nombre 2 Desembre 1980, Ciutat de Mallorca. Pàg. 24-26.

(2) Entre altres aportacions bibliogràfiques que es poden consultar per a comprendre la idea que aquí volem expressar existeixen: Terrades, Jaume. «Ecologia y Educación Ambiental». Edit. Omega. Barcelona, 1979.

(3) Setmana de Renovació Educativa «Cap a una Pedagogia del Medi». I.C.E. Document n.º 1. Ciutat de Mallorca.

Alcina, J. i Sureda, J. «La nostra Història. Dels inicis fins a Jaume I». I.C.E. i Ajuntament d'Artà. Ciutat 1980.

(4) Cal aquí recordar que les Setmanes de Renovació Educativa s'han celebrades fins avui 1.ª Artà, 2.ª La Porciúncula, 3.ª Port d'Alcúdia i 4.ª Lluc. Per tant ens va ajudar molt la feina feta a la 4.ª Setmana de Renovació Educativa celebrada a Lluc i organitzada per els departaments de Geografia i de Pedagogia de la Facultat de Lletres.

(5) Les ocupacions més característiques que aquí es poden apuntar i que en la seva majoria ja desaparegudes (Nevaters, Carboners, Contrabandistes, etc.).

(6) Per més informació veure l'article de Joan Mayol «El Parc Natural: una alternativa per a la Nostra Serra», Rev. LLUC n.º 692, pàg. 4-6, Juliol-Agost 1980. Ciutat de Mallorca.

L'Ansietat: curs de psicopatologia

Del 29 de gener fins al 25 de juny d'enguany es desenrotllen a Ciutat de Mallorca les tasques d'un Seminari, organitzat per l'Obra Cultural de la Caixa de Pensions. Ve a ser un CURS DE PSICOPATOLOGIA, que té per tema fonamental: «L'Ansietat», amb l'exposició de l'anàlisi i tècniques terapèutiques segons les teories de l'aprenentatge. Vet aquí la presentació que fa l'Obra que ha organitzat aquest curs:

L'Obra Social de la Caixa de Pensions avui constitueix un complex important amb una penetració social força notable en tota l'àrea de les Illes Balears.

La decidida voluntat d'anar ampliant el ventall d'iniciatives, el fet d'estar integrats a diferents sectors socials, el desenvolupament diari d'un conjunt d'activitats, el contacte directe amb la realitat balear actual, ens fan ser sensibles a les diferents carències i necessitats que existeixen.

Pensam que el nostre fet insular, que en tants d'aspectes ens condiona, és un factor negatiu per a gaudir dels avantatges d'un profund ambient acadèmic, especialment pel que fa referència a cursos d'especialització i reciclatge.

I és precisament dins la sensibilització per aquest problema i dins la dinàmica progressiva de l'Obra Social que cal situar aquest Curs, que presentam amb el desig i l'esperança de contribuir a donar un millor servei a la comunitat i en la convicció que el seu plantejament global representa també un compromís quant a les pautes de qualitat amb què es planificarien unes pròximes accions.

El quadre docent és format pels Doctors Ramon Bayés Sopena, autor de diverses publicacions sobre psicologia i professor al departament de Psicologia de l'Autònoma de Barcelona; José Antonio I. Carrobles, professor també de psicologia a l'Autònoma de Madrid, autor aiximateix de diferents obres; Josep M.

Farré i Martí, professor de psicologia mèdica a la Universitat central de Barcelona i president de la Societat catalana de sexologia; Nicolau Llaneras Manresa, especialista en psiquiatria, professor al departament de Psicologia de la Universitat de Palma; Joan Massana i Ronquillo, director del Laboratori de Psicologia de l'Hospital clínic i provincial de Barcelona; Wilma Penso Giacca, professora de psicologia mèdica a la Universitat Central de Barcelona; Carmina Saldaña García, autora de nombrosos treballs d'investigació, professora del departament de Psicologia experimental de la Universitat de Barcelona; Josep Toro i Trallero, director d'un equip de psiquiatria infantil a l'Hospital provincial de Barcelona, autor d'obres sobre el comportament humà, l'educació infantil i els problemes de la lectura i escriptura; Manuel Valdés Miyar, autor d'obres sobre psiquiatria i medicina psicosomàtica, professor a la Facultat de Medicina de la Universitat de Barcelona.

El curs té lloc al Saló d'actes de l'Obra Social de «La Caixa» a la ciutat de Mallorca, des del dia 29 de gener, tal com hem dit, per a persones prèviament inscrites.

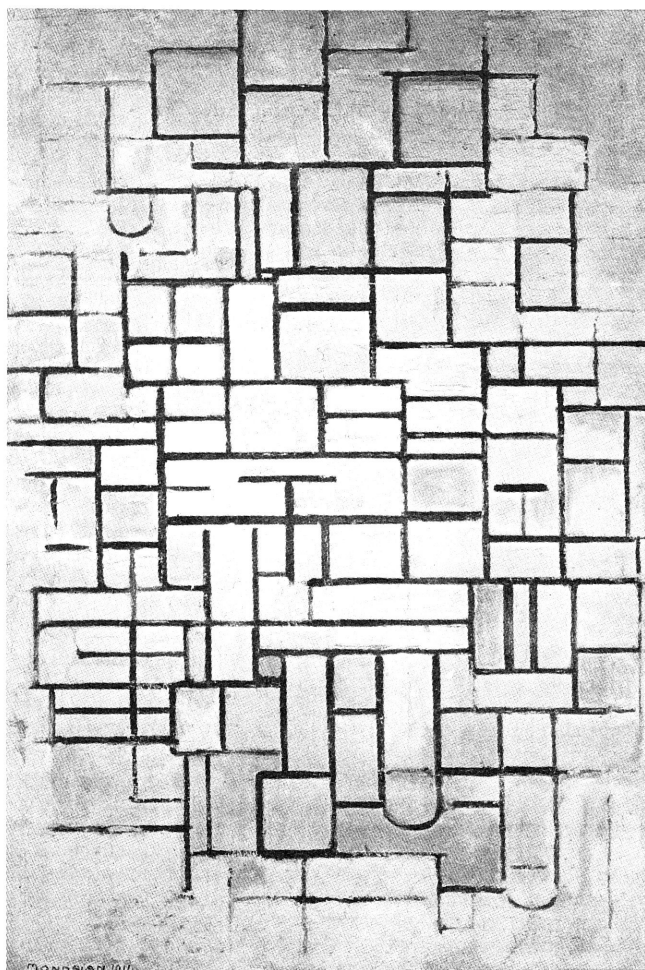
Des del 5 de febrer es donen les lliçons pels professors esmentats. El curs es divideix en les següents parts:

I. *Bases neurofisiològiques* (Valdés i Llaneras).

II. *L'ansietat i l'infant* (Toro i Penso).

III. *L'ansietat i l'home adult* (Carrobles, Bayés, Massana, Farré, Saldaña, Penso, Llaneras).

Pel prestigi dels professors i per l'actualitat i importància dels temes que s'hi tracten, aquest CURS DE PSICOPATOLOGIA constitueix un vertader esdeveniment en el camp dels estudis de psicologia i psiquiatria, i alhora un instrument valuosíssim en mans de metges, educadors, responsables de centres assistencials i educatius, per tal de renovar mètodes, descobrir

noves rutes, assolir unes cotes més elevades en l'eficàcia de tot allò que pugui millorar l'educació de l'infant i de l'home i el seu comportament en la família i la societat.

ALTRES REALITZACIONS DE L'OBRA SOCIAL DE «LA CAIXA» A BALEARS

Dia 11 de febrer la Comisió d'Obres socials de «La Caixa» celebrà sessió plenària a Palma de Mallorca per tal de donar a coneixer els seus projectes a les nostres Illes durant el present any.

Quant a biblioteques, es milloraran i ampliaran les de Sineu i Sóller (que canviaran de lloc), Capdepera, Felanitx i Eivissa. La Sala d'exposicions d'Eivissa serà renovada i ampliada.

Començaran aviat les obres de construcció d'un «Esplai» a Maó. Les obres esmentades fins ara pugen a més de 50 milions de ptes.

El temari de la reunió que comentam se centrà en qüestions relacionades amb l'actuació social de «La Caixa» a les Balears. Es determinà que continuassin els programes, de tanta acceptació cultural i pedagògica, com són ara «La Caixa a les escoles» —que sovint hem comentat a *LLUC*—; «Dinamització cultural»; «Diades Culturals»; «Pla d'activitats als Esplais»; «Activitats al servei de la pagesia», amb ofertes remarcables d'assessorament i formació, aplicades a l'agricultura i ramaderia.

Quant a l'educació especialitzada, la Comissió acordà potenciar el programa d'integració de nins sords a l'escola normal, tal que es ve realitzant a Ciutat.

Cal afegir a tot això cicles musicals, artístics i educatius, que tradicionalment ja compten amb la col·laboració de l'OBRA SOCIAL DE «LA CAIXA». Aquesta espera superar les xifres d'organització i audiència d'anys anteriors.

La Biblioteca: instrument i àmbit didàctic

per Aina Seguí Llobera

0.—INTRODUCCIÓ

Estudiar la nostra realitat per després millorar-la és un deure pedagògic; més encara quan aquesta realitat resta de qualque forma ignorada per la majoria de la gent i, per altra banda, quan compta, en si mateixa, amb moltes possibilitats no tan sols de renovar-se, sinó de canviar la societat. Estam parlant de la biblioteca, de la biblioteca entesa com a una entitat **en, de i per** al poble.

1.—SITUACIÓ I RECTIFICACIÓ DE LES BIBLIOTEQUES PÚBLIQUES

Històricament la biblioteca sorgeix degut un fort creixement de la bibliografia (davall el qual pot ésser s'hi trobi l'ànima de culturalització del poble) que, per les seves grans dimensions, ja no es pot posseir individualment. Doncs, així, el saber passa en mans d'una col·lectivitat, passa a ésser un fenomen social. Fenomen social que per una banda implica la idea de cooperativisme (utilització dels mateixos mitjans per una gran part de la població), i per una altra suposa una economia socia-

litzada (una mateixa despesa serveix per a tots).

Si bé encara ara ambdues implicacions segueixen en peu, també és veritat que elles no basten perquè la biblioteca sigui anomenada «fenomen social». Per això, cal que ella tengui una **significació social**.

La té avui en dia?

Honrant la veritat hem de dir que, avui per avui, el paper que juga la biblioteca per a la majoria de la gent és mínim o quasi ben bé nul. Tal volta per un nucli determinat de la societat té significació real; però si volem que la biblioteca sigui un fet social, és a dir, un fet de cultura popular, aquesta no ha d'alimentar sols una èlite, sinó tot el poble.

I si el que ha de fer és «alimentar», és evident que no ho podrà fer si es dedica tan sols a un amagatzament de la cultura. Si encaixona la cultura, acabarà per morir-se amb ella.

Doncs, la biblioteca té el deure de recollir-la, d'analitzar-la, de codificar-la...; però el més important és el deure de llançar-la vers els homes perquè aquests

fructifiquin amb ella.

Si tenim clar que la cultura s'ha d'espargar, i sabem que sols així tornarà a nosaltres enriquida, tot beneficiant a la societat, és evident que no dubtarem a assignar-li aquest gran valor educatiu: conrar, fer brostejar i fer florir el camp de la cultura.

Establir la diferència real entre el que és avui la biblioteca i el que «hauria d'ésser» és fonamental per començar la nostra tasca de reforma. Sols prenent consciència de la crisi actual, ens podrem encaminar cap a una solució, cap a un nou plantejament (necessàriament educatiu) d'aquest medi.

2.—ELEMENTS EXTERNS O DETERMINANTS INDIRECTES

És evident que la vida cultural d'un país es pot midar (entre altres coses) per la quantitat i la qualitat de les seves biblioteques; perquè, si aquesta mesura és positiva, és lògic que el país tindrà ja el sistema escolar ben definit. En canvi —i això

4 Gats
Galeria d'Art

c/. sant sebastià, 2 i 3
tel. 22 64 93
ciutat de mallorca

ILLES A CA MEVA
Ferran García Sevilla

5-27 març 1982

és problema que s'hauria de pal·liar—, si l'escola sofreix una manca de recursos, les biblioteques no reben atenció alguna.

El problema rau en el fet que, generalment, s'identifica el sistema escolar amb el sistema educatiu; i, per això, es descuren les biblioteques, quan teòricament i en essència són una part més (tal com l'escola) del sistema educatiu.

Que la biblioteca sigui una part del plantejament educatiu i cultural d'una societat, suposa que s'establisquin uns principis legislatius i financers adequats a aquesta finalitat pedagògica. Si no és així, legislació i règim financer no constituiran més que traves per al bon funcionament bibliotecari.

Si bé una anàlisi correcta d'ambdós elements ompliria l'espai d'un altre article, ara cal tenir-los en compte i almanco dir que legislativament les biblioteques espanyoles es troben a nivell de subdesenvolupament i per tant resta limitada tota acció renovadora. Quant a les finances, cal distingir les que depenen de l'Estat i les que ho fan d'entitats privades; en qualsevol cas el que interessa saber és el grau d'autonomia financera que es té per a dur a terme unes determinades activitats. L'ideal seria que es donàs una planificació conjunta entre la biblioteca (o agrupació de biblioteques) amb l'entitat finançadora. Degut a la dificultat que això suposa, també estaria bé que el bibliotecari elaboràs (conforme a la seva planificació futura) un pressupost hipotètic dels costos (tant d'inversió com de sosteniment) que tot mirant la correspondència d'aquest amb el pla futur, seria aprovat o no per l'entitat finançadora corresponent (sigui estatal o privada).

Fins ara hem fet menció dels elements externs a la biblioteca, passem ara als interns, si bé cal tenir en compte que la diferenciació intern-extern no es refereix a allò que ho és en funció del recinte de la biblioteca, sinó més bé a la planificació

actuacional d'aquesta, això és en tant que afecten directament o indirectament a la planificació.

3.—ELEMENTS INTERNS O DETERMINANTS DIRECTES

Els elements interns a la biblioteca, en tant que estan més aprop de nosaltres són els que més ens interessan a l'hora d'establir les condicions necessàries per dur a terme la reforma educativa a través d'ella.

Encara que depenents dels elements externs, ens és fàcil intervenir sobre ells. Ara bé la forma de com intervenir dependrà de la mesura amb què els coneguem. Per tant cal fixar-nos en cada un d'ells no només descriptivament sinó també qualitativament.

D'entre la multiplicitat d'elements anomenem els següents:

—**L'edifici.**—L'espai és un determinant fonamental de les activitats que es pretenen dur a terme. Per això si es construeix una biblioteca es procurarà que sigui ampla, en diferents dependències destinades a diferents usos. Si ja està construïda intentarem adequar-la al que volem (això ja és qüestió d'instal·lació).

—**La instal·lació.**—Es procurarà que prevengui la humitat, que tenguí bon condicionament climàtic i adequada il·luminació. La sala d'audició haurà de tenir parets aïllants. Cortines fosques per a la de diapositives. La de la lectura ha de respirar un clima de concentració i mai amb objectes que cridin massa l'atenció. La part infantil, en canvi, tindrà una decoració acollidora, talment com la sala de jocs educatius.

En tot, es tracta d'adequar l'edifici no tan sols al quefer bibliotecari, sinó a la psicologia del públic que es pretén atendre.

—**El públic.**—És un dels factors més importants a tenir en compte per un bon

funcionament de la biblioteca. Per això cal fer un estudi tant quantitatiu com qualitatiu de la gent que hi acudeix.

—**L'horari.**—S'haurà d'establir segons les necessitats de la població abans analitzada, i sobretot segons les de la població escolar.

—**El medi social.**—Adequar la tasca a l'entorn és fonamental. Es tracta de respondre als interessos del barri o municipi amb les seves connotacions de rural, industrial, comercial, etc., respondre als centres d'ensenyança allà establerts: escoles, instituts, etc.

(Però, avançam des d'ara que no tan sols s'ha d'adaptar a l'entorn sinó que l'ha de dinamitzar).

—**Els materials.**—Hem de distingir des de llibres antics i d'actualitat, documents, publicacions periòdiques, diaris, diapositives, discs, jocs, etc.

Una vegada inventariat el que tenim (cada cosa amb un número d'entrada i escrit al llibre de registre) s'haurà de passar a la seva anàlisi per a la conseqüent catalogació, classificació, fitxat i assignació topogràfica.

—**El personal de biblioteca.**—Encara que hauríem de parlar d'alguns bibliotecaris per a aconseguir una millor eficàcia en la seva tasca, aquí ens referirem sols al bibliotecari que treballa individualment ja que aquest és el cas més comú dins les biblioteques espanyoles.

És sabut què el bibliotecari no ha d'esser el «conservador» dels llibres, sinó el dinamitzador d'aquests. Ha de saber complir amb la seva **funció tècnica** respecte del material, perquè si aquesta funció la fa bé, podrà posar-ho tot al servei del públic amb més eficàcia. Però com es pot entreveure, la qualificació del bibliotecari va molt més enllà de la funció tècnica. Ell ha de tenir una **funció educativa**, ha d'esser guia de l'ànsia d'informació del qui hi acudeix; i, com a guia, serà un instrument més per a la seva formació.

Puix si recalcam la idea de guia, és evident que el compta en realitat és l'**actitud humana**, del bibliotecari vers la gent, perquè l'esperit de col·laboració, de mostrar-li que tot el que es troba allà està al seu servei, serà un estimul per a l'usuari, no tan sols per a freqüentar la biblioteca, sinó per a continuar amb la seva autoformació.

Cal recalcar, doncs, la qualitat tècnica, cultural i humana del bibliotecari per a un bon funcionament d'aquella; recalcar això, no és sinó marcar la importància de la formació contínua d'aquest com a bon professional.

Si hem analitzat com haurien d'esser aquests elements damunt els quals hi podem actuar, és perquè tots ells han de respondre a una finalitat educativa. Vegem-la!

4.—FINALITAT I CAMP D'ACTUACIONS

Si en un pla teòric acceptam que la biblioteca és un servei públic que té per finalitat afavorir la informació, la formació i el desenvolupament d'activitats culturals, posant gratuïtament llibres o qualsevol altre material apropiat a disposició

de la societat; és evident que la biblioteca no serà un establiment de conservació, sinó que serà un servei d'extensió cultural. I això voldrà dir que programi activitats culturals; que formi els assistents no sols amb el que és tema del seu aprenentatge, sinó també com a usuaris d'uns medis comunitaris; que hi hagi préstec de llibres; i, en definitiva, que sigui allà on es formi l'home perquè ell sigui capaç d'instruir-se.

Així, i sols així, la biblioteca complirà una finalitat essencialment educativa. L'objectiu primordial serà l'Educació Permanent, l'Autoformació; i així s'aconseguiran dos requisits bàsics perquè l'ensenyança sigui anomenada educació: 1.er Que el que s'aprendrà respondrà a uns interessos personals, o sigui serà significatiu pel qui ho estudia; i 2.on que es fomentarà l'esperit d'investigació i recerca, de forma que sempre tenguim lloc un aprenentatge actiu.

Sols així la biblioteca complirà amb la seva gran missió: dinamitzar la cultura, fer-la córrer, vivificar-la.

Aquests conceptes educatius, duits a nivell sociològic són realment renovadors. És evident que defensar la lectura com a mètode autodidacta, aconseguir que el poble desenvolupi el judici crític a través de la lectura, i així aconseguir un poble format i lliure, és una idea típicament democràtica, i més encara, defensora de la democràcia. Com a exemple basta recordar la tasca que, al respecte, dugué a terme la II República espanyola.

Puix si la biblioteca ha d'aconseguir la dinamització del poble, ella mateixa haurà d'esser dinàmica, el bibliotecari haurà d'esser actiu tot dinamitzant un màxim de factors possibles. Com ja hem vist li és difícil fer-ho damunt la legislació i el finançament, però no sobre els determinants directes abans analitzats.

La seva tasca l'haurà de fer en dues direccions:

1. — **Intrinseca.** — Actuar intrínsecament suposa per al bibliotecari desenvolupar les seves tres funcions: la tècnica, la cultural-educativa i la humana; però dures a bon terme suposa conèixer el material disponible i la població que hi acudeix.

Conegudes les demandes de la població i feta una planificació tant d'activitats a realitzar com de material a rebre, podran tenir lloc les funcions bibliotecàries.

La feina tècnica més important és la catalogació, tasca realment complexa per la càrrega de subjectivitat que duu a

l'hora d'encaixonar un llibre dins d'una matèria.

El procés d'un nou llibre (o altre material) podria ésser aquest: cada llibre tindrà un número d'entrada i s'apuntarà al llibre de registre. Després haurà d'esser analitzat i, en funció de la seva temàtica, modalitat literària, etc. tindrà una signació tipogràfica. El seu fitxatge es farà per autors i per matèries. Si és una revista també es fixarà pel nom d'ella. Si és un document es posarà la fitxa a un fitxer històric independent talment com els jocs, discs, etc. És evident que cada fitxer independent tindrà els seus corresponents apartats. Per exemple el de discs podria ésser: rock, clàssica, jazz, infantil, popular, etc.

La funció cultural-educativa, a més de referir-se a l'ajuda que el bibliotecari ha d'oferir al que acudeix allà (i això serà a un nivell individual), tracta essencialment de la realització i prèvia planificació a curt, mig i llarg termini, d'una gran mena d'activitats culturals entre les quals es poden ressenyar: concurs de joc d'escacs, teatre de titelles per a nins, presentació de llibres, exposicions de llibres, conferències, taules rodones, recitals, cants corals, tallers, etc.

Totes elles, malgrat són fruit intern de la biblioteca, tendeixen cap a l'exterior, cap al poble, cap a la dinamització cultural de la gent; perquè (com dèiem al principi de l'article) sols així el fet bibliotecari té **significació** real.

Es a dir, tindrà significació si s'estableix una COMUNICACIÓ interno-externa; això és, si s'informa al poble de tot el moviment intern. Això es pot fer, per exemple publicant a la premsa les noves adquisicions, informar de les activitats per mitjà de cartells especials, etc.

Però aquesta informació de dedins a defora no basta perquè hi hagi comunicació; per això és necessari que es doni un **feed-back** informatiu, és a dir una avaluació per part del públic (de defora a dedins) de tot el servei bibliotecari. Així seria interessant la fixació d'un cartell (o per comunicació directa o personal) on el client pogués escriure el que pensa, tot per a tenir-ho en compte a la pròpia planificació.

2. — **Extrinseca.** — Quan parlem d'actuació extrínseca, volem dir que la biblioteca és un subsistema del sistema educatiu el qual és alhora un subsistema del sistema social. D'aquí es deriven necessàriament dues relacions de la biblioteca amb l'exterior.

Així, s'haurà d'analitzar l'entorn social en què està establerta; aquest estudi sociològic ens servirà per a conèixer els diferents tipus de demandes que farà la població. Adequant-se a ella, assegurarà la seva eficàcia actuacional. Es a dir, des del moment que s'adeqüi, la formarà, tot havent programat activitats i duent-les a bon terme.

Una altra forma d'actuar damunt la societat, de projectar-se vers ella, és per mitjà d'altres elements educatius (recorrem que la biblioteca ho és) com són l'escola i altres entitats culturals. Es tracta de mantenir punts de contacte amb les altres biblioteques del poble, comarca o regió, amb centres d'exposició, amb la casa de cultura, amb la secció de cultura de l'ajuntament, etc., tot per a seguir unes línies actuacionals paral·leles, malgrat que conservin llur respectiva independència.

Però la relació extrínseca més important és la que s'hauria d'establir entre ella i les institucions escolars (en els diferents nivells que hi hagi al municipi), perquè l'escola és al cap i a la fi l'encarregada de crear l'hàbit de la lectura al nin, de forma que la societat del futur esdevengui crítica i constructiva, capaç d'autodesenvolupar-se i de progressar. Doncs, a nivell de pràctica didàctica s'ha d'ensenyar als infants a cercar, a investigar, a saber estudiar; es tracta que l'escola vagi a la biblioteca, que la utilitzi com a **instrument**; i que la biblioteca s'ofereixi com a **àmbit** educatiu. Sols la interrelació d'ambdues aconseguirà enriquir el complex mèn d'aquest sistema anomenat educatiu.

5.—CONCLUSIÓ

Si s'aconsegueix tot això, haurem canviat la imatge que es té de la biblioteca, i aquesta passarà d'esser un lloc trist i polsós a ésser un medi càlid que permetrà l'autodesenvolupament dels caires més personals de l'home; passarà d'esser un magatzem de llibres petrificats, a ésser un instrument didàctic per a l'aprenentatge; i, finalment, el bibliotecari passarà d'esser un guardià a ésser un guia i col·laborador.

Amb altres paraules, la biblioteca serà un punt bàsic de l'educació perquè serà capaç de possibilitar i estimular l'autoeducació. Serà una font del saber i, per tant, un instrument i un àmbit didàctics per a la Pedagogia de la recerca.

Inca, Febrer del 1981
AINA SEGUÍ LLOBERA

XARXA CULTURAL S. A.

Una colla de serveis culturals a ca vostra

Adheriu-vos-hi: c/. Ample, 35. Barcelona - 2

Mallorca davant el centralisme

(1868-1910)

En els darrers anys, el coneixement de la nostra història nacional ha avançat de manera ben considerable. Això ha estat possible gràcies a un conjunt de fets nous: l'aparició d'una generació d'historiadors, implantació a Palma dels estudis universitaris de l'especialitat d'història, la creació de la revista «Randa» dedicada a publicar treballs d'investigació referits a les Balears... Centrats en els segles XIX i XX, han aparegut importants estudis sobre el moviment obrer, les ideologies polítiques, el pensament nacionalista i la reivindicació autònoma, la segona República i la guerra civil, l'església, les manifestacions culturals... En canvi, continuen essent escassos els dedicats a l'anàlisi de l'estructura social i econòmica illenca. Encara abunden els temes i els períodes poc o gens estudiats. Fan falta molts de treballs monogràfics, minuciosos i fets amb rigor, per a poder elaborar una síntesi de la nostra història que recolleixi la totalitat significativa del nostre esdevenir col·lectiu. El futur historiogràfic és certament esperançador: una bona colla d'investigadors joves i feiners, a més de dotats d'una sòlida preparació científica, estan treballant per a recobrar la memòria històrica del nostre poble.

Na Bel Peñarrubia i Marquès, nada a Palma l'any 1951, és un representant, i dels més actius, d'aquesta jove promoció d'historiadors. Llicenciada en història moderna i contemporània a la Universitat de Barcelona, fins avui ha publicat articles a les revistes «Lluc», «Quaderns d'alliberament» i «L'Avenç», essent la qüestió nacional, tant en el seu caire teòric com reivindicatiu, el seu tema d'estudi quasi exclusiu. A finals de l'any passat va publicar la seva tesi de llicenciatura amb el títol **Mallorca davant el centralisme (1868-1910)**. El llibre va aparèixer a Curial Edicions Catalanes, una editorial que, a més de publicar «Randa», ha llançat diversos títols ben notables referits a Mallorca: **Els mallorquins i la llengua autòctona**, **Església i societat a la Mallorca del segle XX** de Josep Massot i Muntaner, **El moviment obrer a Mallorca** de Pere Gabriel, **Els xuetes de Mallorca** de Baruch Braunstein, **L'Estatut d'Autonomia de les Illes Balears** de Bartomeu Colom, **Llorenç Villalonga i la seva obra** de Jaume Vidal Alcover i

Els grans cementiris sota la lluna de Georges Bernanos.

MALLORCA DAVANT EL CENTRALISME (1868-1910), segons paraules de la pròpia autora, pretèn esser un assaig d'història total, estudiant «una organització social, en un període històric determinat, tenint en compte els factors econòmics, polítics i ideològics, i, a la vegada, el marc nacional concret en què es desenvolupa». Sens dubte, l'aspiració a realitzar una història total mereix tots els elogis, ja que només aquesta és capaç de reflectir la complexitat i la multiplicitat de la realitat passada. Ara bé, però, és avui possible a Mallorca fer una història total? Al meu parer, això seria factible si disposàssim d'una quantitat considerable d'estudis sobre qüestions concretes, però, tots ho sabem, aquest fet no es produeix. Per ventura, també podria esser realitzable una història total si es concretés en l'anàlisi d'un període breu i ben delimitat. En el cas de l'obra de Na Bel Peñarrubia no succeeix cap d'aquestes dues coses: es proposa fer la història total d'un extens temps històric (del 1868 al 1910: quaranta-dos anys) sense disposar més que d'uns pocs treballs, parcials o endarrerits, que li facilitin la realització del seu projecte. El seu atreviment pot qualificar-se de temerari. Però, quin és el resultat aconseguit? Per a mi, MALLORCA DAVANT EL CENTRALISME és un llibre d'un gran interès històric i d'una gran utilitat civil. Conèixer les passades actituds col·lectives d'autodefensa nacional enfront de l'agressivitat del poder centralista uniformitzador és molt convenient en aquests moments, quan tenim plantejada la lluita per l'autonomia política. I aquesta vegada, per força, de manera definitiva i irreversible. Hem pogut esser una nació sotmesa més de dos segles i mig sense que la nostra identitat nacional s'esborrís completament. A les darreries del segle XX, però, sobreviure per inèrcia no és ja possible. Sobre l'horitzó del segle XXI s'hi projecten només dues úniques possibilitats: l'acabament definitiu o la plenitud nacional.

L'obra de Na Bel Peñarrubia se divideix en dues parts. La primera, titulada «Les Bases estructurals» (agricultura, indústria, comerç, demografia, comunicacions, economia i banca), ocupa trenta-quatre

pàgines i ofereix la descripció de la infraestructura socio-econòmica de la Mallorca d'aquella època. A causa de la inexistència d'estudis amplis i davant la impossibilitat lògica d'investigar-ho tot en profunditat, l'autora només ens pot oferir una síntesi esquemàtica de l'escassa bibliografia existent, afegint-hi a més una recollida d'informacions noves procedents de fonts periodístiques («El Comercio», «La Autonomía», «La Unión Republicana»...). La segona part del llibre, un total de 167 pàgines, està dedicada al repàs de les respostes que els mallorquins hem mantingut davant l'agressió centralista. Utilitza com a font preferent les publicacions periòdiques: a més dels abans esmentats, treu informació significativa d'«El Cantón Balear», «La Veu de Mallorca», «El Obrero Balear», «El Violón», «La Región»... Crec molt encertada la utilització de la premsa, de signe ideològic i d'interessos diversos, trobant-hi a faltar, però, la consulta al millor periòdic de finals del XIX i principis del XX: «La Almu-daina». D'aquesta segona part, mereixen esser destacats els capítols que tracten del republicanisme organitzat, de les actituds instintives mantingudes per les classes populars, de la resistència davant les quintes, del fenomen caciquil... De manera esquemàtica, Na Bel Peñarrubia ens ofereix un inventari significatiu de les diverses formes que la voluntat, bé intuïtiva, bé racionalitzada, dels mallorquins d'oposar-se a l'agressió del centralisme ha anat adoptant al llarg dels anys. Malgrat tot, sempre hem estat un poble que ha manifestat la seva protesta davant el despotisme genocida del poder estatal. Cada un dels temes que tracta Na Bel Peñarrubia podria esser ampliat considerablement, aportant noves dades documentals i completant la panoràmica de l'època amb l'estudi de nous aspectes (el regeneracionisme de la fi de segle, el maurisme, l'espanyolisme militant d'algunes publicacions, el paper de l'aristocràcia terratinent...).

Per acabar, només voldria recomanar la lectura de MALLORCA DAVANT EL CENTRALISME com a mitjà per a conèixer la nostra tradició de resistència nacional, que, avui més que mai, necessita esser continuada i intensificada.

DAMIÀ PONS I PONS

Biblioteca «Joan Miró»

Començam a aquest número de la Revista **LLUC** una secció que tractarà d'informar-vos sobre les qüestions referents a la BIBLIOTECA «JOAN MIRÓ», així anomenada en prova d'afecte i agraïment envers l'artista.

La biblioteca es localitza als locals de l'Obra Cultural Balear, entitat que des de fa uns anys, ve formant-la com una activitat més en la revitalització de la nostra cultura. Aquesta és una biblioteca en català dirigida especialment als ensenyants per tal que hi puguin trobar la bibliografia adient per ensenyar en la nostra llengua. Al mateix temps també volem que sigui un servei pels estudiants i ens esforçam per tenir un bon nombre de volums dedicats a la literatura infantil i juvenil escrits o traduïts al català.

En aquest sentit un grup de treball que coordinava Toni Artigues va donar una gran empena a aquesta tasca durant l'any 1981 organitzant la «2.ª exposició del llibre infantil i 1.ª mostra d'il·lustradors» (Sala d'exposicions «La Caixa» 11-16 Maig 1981) que després aniria voltant pels pobles de Mallorca fins que als començaments d'enguany va retornar als locals de l'Obra Cultural.

Aquesta és una biblioteca de préstec regulada per unes normes d'utilització que es troben al cartell del nostre local. L'horari és: Matins, de dilluns a divendres de 10 a 13.30. Horabaixes: Dilluns, dimecres i divendres de 19 a 20.

També recollirem ressenyes bibliogràfiques d'alguns dels nostres llibres. Per exemple avui començam amb una de To-

nyo Alcover sobre el llibre de Guerau d'Arellano i N. Torres, que ens ha regalat el Consell d'Eivissa.

Es la nostra intenció publicar a aquestes planes l'inventari de la totalitat de volums que tenim, uns dos mil. Seguint la classificació universal, avui acceptada pertot arreu, us anirem donant en propers números la relació d'obres que s'hi troben, i una vegada acabat l'inventari us tendrem al corrent de les noves adquisicions. D'aquesta manera qualsevol lector de la Revista **LLUC** tindrà a ca seva un índex dels fons de la Biblioteca «Joan Miró», i confiam que en pugui fer bon ús. Aquesta és la intenció que ens encoratja.

ANTONI QUINTANA

Per ordre alfabètic de títols.

01. BIBLIOGRAFIA

- FIOL, Gabriel. **Aproximació a la bibliografia d'Inca**. Obra Cultural d'Inca, 1980.
- HUGUET, Damià. **Bibliografia dels escriptors de Campos**. Ajuntament de Campos.
- BOVER, Jaume. **Bibliografia de la literatura infantil de les Illes Balears**. Mecanografiat per l'autor.
- BIBLIOTECA DE CATALUNYA. **Catàleg de la producció editorial barcelonesa 1976-77**. Diputació Provincial. Barcelona, 1977.
- BIBLIOTECA DE CATALUNYA. **Catàleg de la producció editorial barcelonesa 1977-78**. Diputació Provincial. Barcelona, 1978.
- BIBLIOTECA DE CATALUNYA. **Catàleg de l'exposició bibliogràfica de la «Institución Libre de Enseñanza»**. Diputació Provincial. Barcelona, 1978.
- LIBRERIA HESPERIA. **Catálogo 32. Una selección de libros antiguos y modernos, raros y curiosos**. Zaragoza, 1981.
- Dos-cents llibres per a l'ensenyament en català**. Diputació Provincial. Girona, 1980.
- PONS, Miquel i altres. **Guia bibliogràfica de llengua i literatura catalanes per a les Illes Balears**. Conselleria d'Educació. Ciutat, 1981.
- EQUIP PEDAGÒGIC D'OMNIUM CULTURAL. **Guia de material per a l'ensenyament en català**. Omnium Cultural. Barcelona, 1981.
- VILÀ, Núria. **Índex de Cavall Fort**. Ed. Mall. Barcelona, 1980.

- GREMI D'EDITORS DE CATALUNYA. **Llibres en català, 1979**. Gràfiques Diamant. Barcelona, 1979.
- ASSOCIACIÓ D'EDITORS EN LLENGUA CATALANA. **Llibres infantils, juvenils i didàctics en català**. Barcelona, 1980.
- Publicaciones**. Universitat de València, 1981.
- LISSON, MATA i d'altres. **¿Qué libros han de leer los niños?** Ed. Rosa Sensat. Barcelona, 1980.
- 02. BIBLIOTECONOMIA**
- CARRERAS, MARTÍNEZ, ROVIRA. **Organització d'una biblioteca escolar, popular o infantil**. Ed. Rosa Sensat i Ed. 62. Barcelona, 1979.
- RUBIÓ I BALAGUER, Jordi. **Classificació decimal. Adaptació per a les biblioteques catalanes**. Ed. Teide (3). Barcelona, 1976.
- 03. ENCICLOPÈDIES**
- Enciclopèdia de preguntes i respostes**. Ed. L'Abadia de Montserrat. Barcelona, 1979.
- FERRER, Carme. **Històries de coses**. Ed. Toray. Barcelona, 1978.
- Gran Enciclopèdia Catalana**. 15 volums. Barcelona, 1963-1980.
- GUNILLA I MAGUNS, L. **Nosaltres i el nostre món**. Ed. Lito. Barcelona, 1979.
- 09. OBRES REMARCABLES PER LLUR RARESA**
- Apuntes de Historia**. Curso 1923-24. Inèdit.
- MOLL, Francesc de B. **Claud dels exercicis de la gramàtica preceptiva**. Ed. Moll. Ciutat, 1937.

ALUMNES DE CLASSE DE ST. JORDI. **Diario de clase 1971.** Inèdit.

CRESPI, Pedro. **Educación Física Infantil.** Colegio Oficial de Magisterio. Ciutat, 1937.

MOLL, Francesc de B. **Gramàtica preceptiva.** Ed. Moll. Ciutat, 1937.

BLASI. **Jesús, jo sóc vostre.** Ed. Herder. Barcelona, 1964.

Llibreta de classe. Inèdit.

Llibreta de classe «Arriba España». Inèdit.

DE CABRERO, Felicidad. **Método de lectura y escritura.** Ed. Artes Gráficas. Gijón, 1942.

Resumen de Historia de España. Ed. Seix Barral. Barcelona, 1926.

OLIVER, Antònia. **Sant Jordi dia 25 A.** Inèdit.

SAGA. **Hogar, dulce hogar!** Inèdit.

1.5 PSICOLOGIA

FERRER GARRIGA. **Panorama de la psicología actual.** Bru-guera. Barcelona, 1969.

3.0 SOCIOLOGIA

FORTEZA, Miquel. **Descendents dels jueus conversos de Mallorca, Els.** Ed. Moll. Ciutat, 1970.

CONSELL GENERAL. **Exposició documental sobre la his-tòria del Gran i General Consell.** Ed. C. G. I. Ciutat, 1980.

CAPELLÀ, Llorenç. **Mallorca i el món obrer.** Ed. Moll. Ciutat, 1977.

CONGRÉS DE CULTURA CATALANA. **Price Congres. (Els escriptors per l'ús oficial del català).** Edicions 62. Barcelona, 1977.

DUOSCATELLA RUGELL, Rogeli. **Problemática social de la tercera edad en las Islas Baleares.** Ed. Caixa de Pen-sions. Barcelona, 1978.

300. LLIBRES PER AL MESTRE

CASAS, M. i d'altres. **Ciències socials a la primera etapa d'EGB, Les.** Ed. Rosa Sensat. Barcelona, 1976.

ALEMANY i d'altres. **Escola i entorn. Una didàctica del medi urbà.** Ed. Cort. Ciutat, 1979.

GIARDIELLO I CHIESA. **Instrumentos per a la recerca, Els.** Ed. Avance. Barcelona, 1977.

3.2 POLÍTICA

EQUIP PLANTELL. **Així és la dictadura.** Ed. La Gaia Ciència. Barcelona, 1977.

Avantprojecte d'Estatut de les Illes. Cura, 1977.

COMISSIÓ DELS ONZE. **Avantprojecte d'Estatut d'Auto-nomia de les Illes Balears.** Mallorca, 1981.

MARÇET, Joan i d'altres. **Com és un partit polític?** Edicions 62. Barcelona, 1978.

PITARCH, Ismael. **Com funciona un Parlament?** Ed. 62. Barcelona, 1977.

EQUIP PLANTELL. **Com pot ser la democràcia?** Ed. La Gaia Ciència. Barcelona, 1977.

MARRAL, A. **Com són els sindicats?** Ed. 62. Barcelona, 1977.

FABREGAT, A. **Converses extra-parlamentàries.** Ed. Tres i Quatre. València, 1977.

EQUIP PLANTELL. **Dones i els homes, Les.** La Gaia Ciència. Barcelona, 1978.

MELIÀ, J. **Dret Civil de les Illes, El.** Ed. Miramar. Ciutat, 1967.

PIÑA HOMES, R. **El Gran i General Consell.** Ed. Diputació Provincial. Ciutat, 1978.

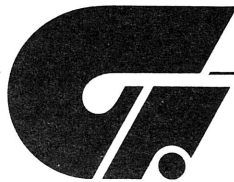
EQUIP PLANTELL. **Hi ha classes socials.** Ed. La Gaia Cièn-cia. Barcelona, 1978.

QUINTANA. **Menorquins i l'autonomia, Els.** Ed. Moll. Ciu-tat, 1977.

PRAT DE LA RIBA. **Nacionalitat catalana, La.** Ed. 62. Barce-lona, 1978.

TUBELLA, Imma. **Nacions de l'Europa capitalista, Les.** Ed. La Magrana. Barcelona, 1977.

FOLCH, R. **Per què es destrueix la natura?** Ed. 62. Barce-lona, 1977.

TALLER GRÀFIC
RAMON

Una impremta
per a la nostra cultura

TIPOGRAFIA I OFFSET

Balmes, 39 Tel. 254432 Palma

Llibreria Jovellanos

UN SEGLE AL SERVEI DEL LLIBRE
I DE LA CULTURA

Jovellanos, 1

Tel. 22 14 66

CIUTAT DE MALLORCA

- COMAMALA, R. **Pi de les tres branques**, El. E. Abadia de Montserrat. Barcelona, 1977.
- MASCARÓ PASARIUS. **Poble, una llengua, Un.** Ed. Turmeda. Ciutat, 1976.
- VENTURA, V. **Política per a un país.** Ed. Tres i Quatre. València, 1977.
- CENTRE INTERNACIONAL ESCARRÉ. **Quartres jornades del Ciemen.** Ed. Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- COLOM, B. **Què és autonomia?** Ed. OCB. Ciutat, 1980.
- BUSOM. **Què fan els Ajuntaments?** Ed. 62. Barcelona, 1977.
- ARTIGAS. **Què passa amb la sanitat?** Ed. 62. Barcelona, 1978.
- CASTELLANOS. **Qüestió nacional i lluita de classes.** Ed. La Magrana. Barcelona, 1977.
- ROCA, E. **Qui és català?** Ed. Dopesa. Barcelona, 1977.
- GARCIA, M. **Raons d'identitat del poble valencià.** Ed. Tres i Quatre. València, 1977.
- 3.3 ECONOMIA POLÍTICA**
- ALENYAR. **Aproximació a la comptabilitat regional de les Illes Balears. 1977.** Impremta Soler. Ciutat, 1979.
- GARAU. **Mallorca, una introducció a la seva economia.** Ed. Banca Catalana. Ciutat, 1974.
- ALENYAR. **Política econòmica per a les nostres illes.** Ed. OCB. Ciutat, 1979.
- 3.7 PEDAGOGIA**
- GIANDIELLO, CHIESA. **Àrees de recerca a l'escola elemental.** Ed. Avance. Barcelona, 1977.
- VILA. **Assaig de recordança i de crítica que fou l'escola horaciana.**
- FUNDACIÓ ARTUR MARTORELL. **Bilingüisme escolar a Catalunya.**
- Caixa a les Escoles, La.** Ciutat, 1980-81.
- Caixa a les Escoles, La.** Ciutat, 1981-82.
- GENERALITAT DE CATALUNYA. **Circular que estableix criteris d'actuació en el camp de l'educació especial.**
- VERGES, MARTORELL. **Colònies escolars de l'Ajuntament de Barcelona.** Ed. Mall. Barcelona, 1979.
- MARTORELL. **Com realitzar pràcticament una escola nova.** Ed. Mall. Barcelona, 1978.
- FURTER, P. **Educació i autonomia.** Ed. Cort. Ciutat, 1978.
- GONZALEZ. **Ensenyament. Seminari d'Història de l'ensenyament.** Dopesa. Barcelona, 1978.
- ALCOVER. **Escola catalana d'ahir i d'avui.** Mall. Barcelona, 1979.
- MOLINER. **Escola i llengua al País Valencià.** Ed. Tres i Quatre. València, 1976.

**NOVA APORTACIÓ AL
CONEIXEMENT DE LES PLANTES
D'EIVISSA I FORMENTERA:
UNA OBRA DIGNA QUE FA PAÍS**

No seriem gens equànims si no diguéssim que l'aparició d'aquesta obra dels eivissencs C. Guerau d'Arellano i N. Torres ens ha afalagat molt. Reflexe d'un treball molt acurat d'exploració botànica de les Pitiüses, iniciat ja fa anys per dos homes amants del seu país i ben fidels a aquest «petit bocí de terra catalana» que cantà el poeta (tan castigat avui per la nostra espècie), l'obra assoleix una categoria ben digna d'esser glosada. El seu títol la lliga amb un llibret simpàtic i prometedor aparegut ja l'any 1974 (**Aportació inicial al coneixement de les Plantes d'Eivissa i Formentera**). Tanmateix, en publicar el nou treball els autors han donat una passa de gegant.

El llibre que comentam presenta les

descripcions de setanta-cinc plantes de les Pitiüses, incloent-hi informacions sobre la seva biologia i sobre la seva distribució geogràfica. S'afegeixen notícies sobre els usos i els costums que giren entorn de les plantes tractades, així com un compendi dels topònims coneguts relacionats amb les diferents espècies. Això fa que l'obra sia excepcional, car de tots és ben sabut que un dels mals més difícil d'erradicar a la cultura moderna és el divorci existent entre el que s'ha anomenat «les dues cultures», les Ciències i les Humanitats. En esser una obra equilibrada en aquest sentit consideram la «Nova aportació» altament formativa i, en conseqüència, ben recomanable per a tot el jovent. Altrament, devora la sensibilitat refinada que acompanya l'apropament a l'equilibri, l'obra inclou moltes informacions de primera mà, particularment sobre la distribució de les plantes a les Pitiüses. Això fa que l'haguem de considerar també com a una publicació imprescindible

per al coneixement científic de les illes germanes.

No direm que l'obra sia carent de defectes. N'hem trobat, ben pocs, relatius únicament a la qualitat d'algunes il·lustracions (p. e.: si el perfil dels mapes s'hagués fet amb un traç més fi, els símbols de les citacions hi destacarien més). Però aquests pocs defectes són amplament compensats per la qualitat de conjunt de l'obra. El llibre és important dintre del panorama de la divulgació científica en la nostra llengua, i el Consell d'Eivissa i Formentera, editor del llibre, mereix tot el nostre reconeixement i felicitacions com a motor d'aquesta tasca de normalització cultural que ha assumit i que cal dur endavant entre tots.

J. A. ALCOVER

GUERAU D'ARELLANO, i TORRES, N. 1981.—**Nova aportació al coneixement de les Plantes d'Eivissa i Formentera.**

Ilegiu

mallorca
socialista

la revista
de l'esquerra
mallorquina

PSM

Partit Socialista de Mallorca

carrer Temple, 7 Ciutat

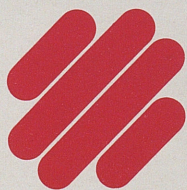

Forts com el talaiot perenne

La nostra presència a les Illes va ser
acollida amb un afecte fraternal.

Però no ens va sorprendre. Més enllà
del temps, ens uneixen uns sentiments que
encara són vius, latents, intactes, i
que donen una força perenne a la nostra amistat.

BANCA CATALANA
BANC INDUSTRIAL
DE CATALUNYA

A les Balears: PALMA · INCA · MANACOR · SA POBLA
CAMPOS · MAÓ · CIUTADELLA · FERRERIES

OBRA CULTURAL BALEAR

**Sempre més i millor
per promoure
la nostra vertadera cultura**

¿ENCARA NO EN SOU SOCI?

C/. Impremta, 1

Tel. 22 32 99

Ciutat de Mallorca